

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Кафедра міжнародної економіки, природних ресурсів та економіки
міжнародного туризму

Кваліфікаційна робота (проект)

ОР Магістр

на тему: Міжнародний офшорний бізнес: особливості розвитку та регулювання

Виконала: студентка 2 курсу, групи 8.0511 – ме - з
спеціальності 051 Економіка
освітньої програми міжнародна економіка
Кісенко О.А.

Керівник доцент кафедри міжнародної економіки,
природних ресурсів та економіки міжнародного
туризму к.е.н. Дугієнко Н. О.

Рецензент доцент кафедри міжнародної економіки,
природних ресурсів та економіки міжнародного
туризму к.е.н. Колобердянко І.І.

Запоріжжя

2022

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Факультет економічний
Кафедра міжнародної економіки, природних ресурсів та економіки
міжнародного туризму
Рівень вищої освіти магістр
Спеціальність 051 Економіка
Освітня програма міжнародна економіка

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри _____

« _____ » _____ 20 ____ року

З А В Д А Н Н Я

НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ (ПРОЄКТ) СТУДЕНТОВІ

Кісенко Олександрі Андріївні

Тема роботи (проекту) «Міжнародний офшорний бізнес: особливості розвитку та регулювання» керівник роботи, к.е.н., доцент Дугієнко Наталя Олександрівна затверджені наказом ЗНУ від «09» 06 2022 року № 642-с

- 1 Строк подання студентом роботи 01.12.2022.
- 2 Вихідні дані до роботи інформаційна база законодавчих та нормативних урядових актів України та ЄС, матеріали державної служби статистики України та Євростату, публікації у фахових журналах, електронні економічні публікації, Інтернет ресурси
- 3 Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити)
 1. Дослідити механізми та основи формування глобальних ринків та офшорних зон;
 2. проаналізувати процеси, що відбуваються на міжнародних офшорних зонах;
 3. проаналізувати проблеми деофшоризації підприємницької діяльності;
 4. запропонувати теоретичні та практичні механізми удосконалення

державного та правового регулювання.

4 Графічний матеріал використано у всіх трьох розділах роботи.

5 Консультанти розділів роботи (проекту)

Розділ	Прізвище, ініціали та посада Консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	Завдання прийняв
Вступ	к.е.н., доцент Дугієнко Н. О.	01.09.2022	01.09.2022
I розділ	к.е.н., доцент Дугієнко Н. О.	20.09.2022	20.09.2022
II розділ	к.е.н., доцент Дугієнко Н. О.	18.10.2022	18.10.2022
III розділ	к.е.н., доцент Дугієнко Н. О.	15.11.2022	15.11.2022
Висновки	к.е.н., доцент Дугієнко Н. О.	30.11.2022	30.11.2022

6 Дата видачі завдання 20.06.2022

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	Вибір теми	20.06.2022	20.06.2022
2	Складання робочого плану	27.06.2022	27.06.2022
3	Підбір літератури та вивчення літературних джерел	08.08.2022	08.08.2022
4	Складання плану	15.09.2022	15.09.2022
5	Виконання вступу	16.09.2022	16.09.2022
6	Виконання розділу 1	20.09.2022	20.09.2022
7	Виконання розділу 2	18.10.2022	18.10.2022
8	Виконання розділу 3	15.11.2022	15.11.2022
9	Формулювання загальних висновків	22.11.2022	22.11.2022
10	Подання роботи на кафедру на	24.11.2022	24.11.2022

	перед захист		
11	Попередній захист роботи на кафедрі	25.11.2022	25.11.2022
12	Оформлення роботи та проходження нормо контролю	28.11.2022	28.11.2022
13	Одержання відгуку та рецензії	28.11.2022	28.11.2022
14	Подання остаточного варіанту роботи на кафедрі	01.12.2022	01.12.2022

Студент – дипломник _____ О.А. Кісенко
(підпис)

Керівник роботи (проекту) _____ Н.О. Дугієнко
(підпис)

Нормоконтроль пройдено

Нормоконтролер _____ О.В. Гамова
(підпис)

АНОТАЦІЯ

Кваліфікаційна робота магістра: 108 с., 12 рисунків, 4 таблиць, 55 джерел.

Об'єкт дослідження – офшорні зони у світовій фінансовій системі.

Мета роботи полягає у розкритті сутності та ролі офшорних зон у глобальній світовій економіці.

Методологічною основою роботи є системний підхід та діалектичний метод. Крім того в роботі використовувалися методи єдності історичного та логічного, порівняльного аналізу, індукції та дедукції, а також позитивний та нормативний підходи.

Перший розділ присвячений дослідженню офшорних зон. Також містить у собі інформацію про виникнення та розвитку офшорних зон. Крім того наводиться характеристика окремих офшорних зон та дані про їх спеціалізацію.

В другому розділі досліджено сучасний стан офшорного бізнесу та зроблено аналіз, а також тенденції розвитку офшорного бізнесу. Наводиться список найбільших офшорних зон, виділяються переваги ведення бізнесу в офшорних зонах. Крім цього, висвітлюються проблеми міграції капіталу в офшорні зони.

У третьому розділі автор відповідає на питання майбутнього інвестиційного потенціалу та знайдені шляхи удосконалення офшорного бізнесу.

Це новий етап у розвитку офшорних зон присвячен діям розвинених країн щодо деофшоризації бізнесу, а також проблемам офшоризації та деофшоризації бізнесу в Україні.

Результати роботи: розглянуто сутність поняття та історія розвитку офшорних зон, вивчено специфіку окремих офшорних зон та їх характеристику та спеціалізацію, виділено переваги ведення бізнесу в офшорних зонах, розкрито проблеми, пов'язані з міграцією капіталу до офшорних зон, відображено дії розвинутих країн щодо деофшоризації бізнесу, виділено проблеми офшоризації та деофшоризації вітчизняного бізнесу.

Теоретична значимість полягає в обґрунтуванні необхідності регулювання національного законодавства щодо деофшоризації бізнесу у країні та світі.

Практична значимість роботи полягає у узагальненні та систематизації великого масиву статистичних даних, рекомендацій та пропозицій вчених, фахівців, які займаються проблемою офшоризації та деофшоризації в сучасних умовах.

У найближчій перспективі роль офшорних зон у світовій економіці ослабне, оскільки дедалі більше країн вступають в організації боротьби з подальшою офшоризацією бізнесу шляхом ухвалення різних угод.

ОФШОРНІ ЗОНИ, ОФШОРНИЙ БІЗНЕС, МІГРАЦІЯ КАПІТАЛУ, УКЛОНЕННЯ ВІД ПОДАТКІВ, ДЕОФШОРІЗАЦІЯ, ТРАНСФЕРТНА ЦІНОУТВОРЕННЯ.

SUMMARY

Master's degree qualification thesis: 108 pp., 12 drawings, 4 table, 55 sources.

The object of research is offshore zones in the global financial system.

The purpose of the thesis is to reveal the essence and role of offshore zones in the global world economy.

The methodological basis of the thesis is a systematic approach and a dialectical method. Furthermore, the thesis used the methods of historical and logical unity, comparative analysis, induction and deduction, as well as positive and normative approaches.

The first chapter is devoted to the study of offshore zones. It also contains information about the emergence and development of offshore zones. In addition, the characteristics of individual offshore zones and data on their specialization are provided.

In the second chapter the current state of offshore business has been examined and the analysis has been made, as well as trends in the development of offshore business have been considered. A list of the largest offshore zones is given, the advantages of doing business in offshore zones are emphasized. In addition, the problems of capital migration to offshore zones are highlighted.

In the third chapter, the author answers the question of future investment potential and found ways to improve offshore business.

This is a new stage in the development of offshore zones devoted to the conduct of developed countries regarding the deoffshoreization of business, as well as the problems of offshorization and deoffshoreization of business in Ukraine.

Findings of the thesis: the essence of the concept and the history of the development of offshore zones are considered, the specifics of individual offshore zones and their characteristics and specialization has been studied, the advantages of doing business in offshore zones have been highlighted, the problems associated with the migration of capital to offshore zones are revealed, the conduct of developed countries regarding business deoffshoreization has been reflected, challenges of

offshorization and deoffshorization of domestic business are highlighted.

The theoretical significance lies in substantiating the need to regulate national legislation on deoffshorization of business in the country and the world.

The practical significance of the thesis is in the generalization and systematization of a large array of statistical data, recommendations and proposals of scientists, specialists who deal with the problem of offshorization and deoffshorization in modern conditions.

In the near future, the role of offshore zones in the world economy will weaken, as more and more countries join organizations to fight further offshorization of business by adopting various agreements.

**OFFSHORE ZONES, OFFSHORE BUSINESS, CAPITAL MIGRATION,
FISCAL AVOIDANCE, DEOFFSHORISATION, TRANSFER PRICING.**

ЗМІСТ

ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ (ПРОЄКТ) СТУДЕНТОВІ.....	2
АНОТАЦІЯ.....	5
SUMMARY.....	7
ВСТУП.....	10
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ОФШОРНОГО БІЗНЕСУ.....	13
1.1. Поняття, сутність та передумови виникнення офшорних зон.....	13
1.2. Роль офшорного бізнесу у світовій економіці.....	22
1.3 Види зовнішньоекономічних угод офшорних компаній.....	27
Висновки до розділу 1.....	32
РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ТА ТЕНДЕНЦІЙ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОГО ОФШОРНОГО БІЗНЕСУ.....	34
2.1. Особливості розвитку офшорного бізнесу у світовій економіці.....	34
2.2. Офшоризації українського бізнесу та їх роль у світовій економіці.....	44
2.3. Проблеми деофшоризації підприємницької діяльності.....	57
Висновки до розділу 2.....	71
РОЗДІЛ 3 ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ ОФШОРНИХ ЗОН.....	75
3.1. Перспектива розвитку офшорного бізнесу у світовій економіці.....	75
3.2. Офшорні зони як засіб зростання інвестиційного потенціалу.....	82
3.3. Удосконалення державного та правового регулювання як запорука успішної міжнародної діяльності офшорних зон.....	86
Висновки до розділу 3.....	96
ВИСНОВКИ.....	99
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	103

ВСТУП

В умовах глобалізації світової економіки, зростання міжнародної торгівлі та регіональної інтеграції економіки країн стають все більш взаємозалежними, що відбивається у поступовій уніфікації їх податкових систем, спрямованої на створення сприятливого середовища для приватного бізнесу.

Однак, у кожній країні існує своя специфічна система оподаткування та валютного регулювання, яка може використовуватися нерезидентами цих країн для отримання додаткового прибутку, а також для нейтралізації вимог валютного законодавства країни походження компанії при переміщенні свого виробництва чи апарату управління до іншої юрисдикції.

Ці відмінності передбачають конкуренцію між валютними ринками країн за торговельною схемою, за якою найкращі умови для ведення бізнесу перевищують територіальність.

Крім того, розвиток інформаційних технологій у світовій економіці полегшує будь-які відносини з внутрішніми ринками інших країн та зі світовим ринком загалом.

Ці чинники призвели до активного розвитку офшорного бізнесу наприкінці ХХ століття.

Використовуючи офшорні функції, можна отримати низку переваг: мінімізацію податків, нижчий рівень контролю за валютними операціями, конфіденційність по відношенню до кінцевого бенефіціара.

Ці переваги часто використовуються на шкоду податковій системі країн, що надають капітал, і використовуються як канали для його незаконного переміщення за межі країни з різною метою, а саме, відмивання грошей з подальшим реінвестуванням, ухилення від сплати податків та фінансування чорного ринку.

Стан офшорного бізнесу у країні-експортері капіталу має великий вплив на масштаби та структуру міжнародних потоків капіталу. Практика використання офшорних компаній та податкових притулків для бізнесу стала

невід'ємною частиною економічного життя світової спільноти.

Періоди фінансово-економічної кризи та нестабільності призвели до значного зростання популярності такого бізнесу.

За різними оцінками, до 2022 року близько 35-40 країн світу або їх суб'єктів є офшорними зонами, вклад яких у світовий ВВП відносно невеликий (усього 1,42%). Однак на них припадає близько 60% усіх фінансових операцій та 25% міжнародних потоків капіталу у світі.

Активізація офшорного бізнесу у світі та постійне вдосконалення схем нелегального виведення капіталу призвели до необхідності створення та обґрунтування концепції деофшоризації, яка передбачає створення механізмів міжнародного співробітництва та конкретних заходів, що вживаються як протидія незаконному відтоку капіталу з країни за офшорними схемами.

Актуальність обраної теми визначається тим, що в умовах зростання мобільності на міжнародних ринках капіталу існує можливість масового перерозподілу підприємницьких ресурсів та фінансових потоків між країнами.

Це, у свою чергу, потребує розробки ефективних інструментів та механізмів деофшоризації національної економіки.

Розвиток офшорного бізнесу в сучасній світовій економіці та участь України у цих процесах широко знайшли відображення в економічній та спеціальній літературі останніх років.

Велика кількість робіт присвячена класифікаціям офшорного бізнесу, тенденціям його розвитку, деяким аспектам офшорного регулювання. Дослідження деофшоризації, як інструменту розвитку зовнішньоекономічної діяльності, лише набирають популярності.

У той самий час можна назвати, що у роботі з деофшоризації, проведеної останніми роками, мало враховувалися такі аспекти как:

- зв'язок з економічними санкціями та політикою залучення іноземних інвестицій в економіку України;
- розробка ефективних інструментів деофшоризації за умов кризи у українській економіці;
- податкові аспекти деофшоризації та оцінка перспектив реалізації

зовнішньоекономічної стратегії України, заснована на активному впровадженні методів та механізмів деофшоризації.

Останні двадцять років офшорний бізнес зростає надзвичайно швидкими темпами. Це з постійним рухом капіталу за умов глобалізації світової економіки.

Протягом усієї світової економічної історії рух капіталу відіграв важливу інтегруючу та інтернаціоналізуючу роль, що нині знаходить своє відображення у виникненні та розвитку офшорних територій як важливого чинника у залученні іноземних інвестицій, проведенні економічних реформ та модернізації механізмів управління та регулювання національної економіки.

Розвиток офшорних компаній викликав стурбованість у багатьох країнах та міжнародних організаціях щодо кримінального характеру цього бізнесу, його використання в антидемократичних цілях, спрямованих на дискредитацію моральних та етичних цінностей, а також відкрите фінансування тероризму та інших видів «підривної» діяльності.

Робота підготовлена за допомогою робіт зарубіжних та вітчизняних дослідників з проблем офшорингу та деофшоризації економіки України, періодичних видань та статистики Нацбанку та Держстату, Мінфіну України, аналітичні звіти міжнародних економічних організацій (МВФ, Всесвітній економічний форум, ФАТФ), оцінки експертів провідних університетів : Інституту світової економіки,

У роботі широко використовується нормативна база українського законодавства, у якій розглядаються ключові аспекти антиофшорного регулювання останніх років.

РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ОФШОРНОГО БІЗНЕСУ

1.1. Поняття, сутність та передумови виникнення офшорних зон

Поняття офшорних зон дуже неоднозначне і на сьогоднішній день викликає масу суперечок.

Цей термін швидше економіко-географічний, ніж юридичний, оскільки у законодавстві досі не дається визначення цього терміну.

Офшорна зона – фінансовий центр, який надає податкові пільги (або скасовує податки) для компаній, які реєструють на їхній території свій бізнес.

Офшорна компанія – компанія, зареєстрована в офшорній зоні – країні з пільговим оподаткуванням.

Офшорні зони з'явилися як своєрідна відповідь на формування системи оподаткування.

Таблиця 1.1

Еволюція офшорних зон

Період виникнення	Країна	Особливості офшорних зон
I тис. до н.е.	Невеликі сусідні до Афін острови в Егейському морі	Афіни ввели 2% експортний та імпортовий податок, внаслідок чого невеликі сусідні острови стали притулком для безмитної та безподаткової торгівлі і місцями накопичення контрабандних товарів, що прямували до Афін без сплати податків
XV ст.	Фландрія	Фландрія була процвітаючим міжнародним комерційним центром з невеликою

		кількістю обмежень або податками на місцеві та іноземні товари. У результаті англійські купці вважали за краще продавати свою вовну у Фландрії, а не в Англії, де вони мали б сплатити високі податки і мита
XVIII-XIX ст.	США (Нью-Джерсі, Делавер)	Заснування ліберального режиму ведення бізнесу, включаючи низьке оподаткування, для компаній, які здійснювали б діяльність у межах штату. За можливість інкорпорації бізнес платив невеликий франшизний податок
XIX ст.	Велика Британія	Компанії, що були зареєстровані на території Великої Британії, управління якими здійснюється поза її межами, не повинні були платити податки у скарбницю держави
кінець XIX ст.	Швейцарія	Саме тут виник один із елементів офшорного бізнесу – банківська таємниця; були придумані анонімні номерні банківські рахунки. Вони створили інститут підставних директорів і власників компанії
1965 рік	Багамські острови	Виник перший банківський офшор. Було розроблено

		спеціальне законодавство, що дозволило багамським банкам обслуговувати нерезидентів в іноземних валютах
70-ті роки XX ст.	Кіпр, Ірландія, о. Мен, Гібралтар	Офшорні юрисдикції кинули виклик національній замкненості фінансових систем, створювали передумови для прискорення лібералізації фінансових ринків і бурхливого наростання різноманітних транскордонних фінансових потоків. В середині країн швидко йшло дерегулювання банківської діяльності, знімалися перешкоди на шляху міжнародних фінансових трансфертів і відкривалися фондові ринки для нерезидентів, відбувався швидкий перехід від фіксованих до «плаваючих валютних курсів»
кінець XX ст.	США	Скасовано обмеження на виплату відсотків за депозитнопозичковими операціям і введено відсотки за вкладами до запитання, скасовано 30% податок на доходи за облігаціями, випущеними в США, що належать нерезидентам; створено систему

		<p>міжнародних банківських зон з пільговим режимом, де іноземні банки були також звільнені від дотримання діючих у США вимог щодо створення обов'язкових резервів. Після прийняття закону про міжнародні банківські операції в 1978 році іноземним банкам було надано право відкривати в США так звані корпорації Еджа (для банків США такі корпорації можна було створювати відповідно до Закону Еджа з 1919 року). Ці корпорації мають право здійснювати пайові вкладення в іноземні банки і фінансові компанії, а також у компанії, що надають послуги з фінансування та банківські послуги; скасовано закон Гласа – Стігала, яким вводилось жорстке регулювання процесів кредитування та відкриття банківських відділень</p>
XXI ст.	(незалежно від країни функціонування)	<p>Можна виділити такі основні риси сучасних офшорних банківських центрів: лібералізоване валютно-кредитне законодавство, здійснення операцій в</p>

		<p>основному з іноземною для даної країни валютою, депонований капітал не лежить без руху (призначається для інвестування високоприбуткових галузей з низьким оподаткуванням за кордоном), гарантія дотримання фінансової та банківської таємниці, відсутність валютних обмежень, зручна податкова система тощо</p>
--	--	---

Джерело: Розроблено автором.

Згідно з Ч. Адамсом, відомому історичу податків та оподаткування, «податки надають значно більший вплив на перебіг розвитку цивілізації, ніж вважалося раніше».

Період, у якому виникло таке поняття, як офшори, не можна визначити однозначно. Якщо розглядати офшори в їхньому сучасному значенні, то дане явище вперше з'явилося і стало активно використовуватися з кінця ХІХ – початку ХХ ст., у період формування міжнародних зовнішньоекономічних зв'язків.

Однак якщо розглядати офшори як реакцію у відповідь на формування податкових систем, то їх витоки можна знайти в різних історичних епохах у вигляді різних економічних явищ, які створювалися і функціонували для забезпечення повної або часткової свободи торговельної діяльності та підприємництва.

Ч. Адамс, який вивчав історію виникнення та розвитку податкових систем, наводить такі цікаві приклади.

Вивчаючи античну Грецію та її економіку, він зазначає, що багато століть острів Родос був економічним і торговим центром всього Східного

Середземномор'я.

Проте після запровадження 2-х процентного податку портової торгівлі Родос за короткий проміжок часу втратив 85 % свого торгового обороту. На це багато в чому вплинув той факт, що приблизно в цей час з'являється конкурент Родосу – порт вільної торгівлі на острові Делос.

Подібні процеси відбувалися і на інших островах Егейського моря, та, крім того, у багатьох грецьких містах.

Коли в Афінах був введено 2-х процентний податок на експорт та імпорту товарів, більшість купців почали обходити стороною цей найбільший центр торгівлі [17].

У Середні віки існували особливі території з пільговим оподаткуванням. Це були вільні міста Священної Римської імперії – Венеція, Генуя, міста Ганзейського союзу та ін. пільги поширювалися лише резидентів. Тому дані зони не можна повною мірою вважати попередниками офшор, проте вони є так званий перехідний етап на шляху розвитку вільного підприємництва.

Середньовічні ярмарки, що виникли у XII-XV ст., більшою мірою нагадують сучасні офшори, оскільки тут вперше почали звільнятися від податків та мит іноземні купці. Тому, незважаючи на нерегулярний характер подібних заходів, вони можуть називатись прообразами сучасних офшорних зон.

До кінця епохи Середньовіччя, для якої характерно розвиток капіталістичних відносин і, зокрема, торгівлі, почалася нова віха в історії становлення офшор.

Найбільші торгові компанії (Ост-Індська, Вест-Індська та ін.) отримували право зберігати та продавати товари без сплати мита на певних територіях, наприклад, у портових містах або на спеціальних складах.

Це здійснювалося за умови сплати фіксованого збору. Пізніше у цих зонах виникли інші установи, покликані здійснювати всі операції, які у процесі торгівлі. До таких установ належали банки, страхові компанії тощо.

Таким чином, поступово починала формуватися інфраструктура зон вільної торгівлі. До одним із найбільших подібних зон того періоду можна віднести Гібралтар, острів Мен та інші [17].

Новий Час був ознаменований появою податкових оаз у країнах Європи, таких, як Люксембург, Ліхтенштейн та ін.

Подібні зони були максимально наближені до сучасних офшорів, оскільки саме на їхній території пільгового оподаткування стали зазнавати нерезиденти.

У минулому столітті було сформовано характерні особливості офшорних зон. У той самий період спостерігалось бурхливе зростання їх розвитку, особливо у повоєнні роки, причиною чому служила інтернаціоналізація економік багатьох країн світу.

Крім того, на розвиток офшорних зон впливало посилення ролі ТНК та ТНБ у міжнародних економічних відносинах, посилення ролі держави в економічному регулюванні, науково-технічний прогрес. ТНК були зацікавлені у розвитку офшорних зон, відводячи їм участь у податковому плануванні [32].

З кінця 1960-х років, різко прискорився процес створення офшорних зон, в які трансформувалися багато колишніх колоній Великобританії.

Причому основні країни, де офшорні операції, як і раніше, контролюються – політично Лондоном, у фінансово-економічному плані британськими фінансовими структурами розташовані в Карибському регіоні. А активізувався цей процес 50 років тому – з листопада 1966 р., коли незалежність від Лондона, хоч і у складі Британської Співдружності, отримали східно- карибські острови Антигуа (3 листопада) та Барбадос (30 листопада).

У 70-80-ті роки. ХХ ст. кількість офшорних зон почало зростати ще більше, що не було випадковим явищем. На це вплинула зміна економічних стратегій провідних західних країн, а також вихід у повоєнний час на світову арену великої кількості нових незалежних держав Азії, Африки та Латинської Америки.

Багато з них не могли бути повноцінними конкурентами більш розвинених в економічному та виробничому плані держав, тому вихід було знайдено саме у формуванні офшорних центрів. На їх створення витрачалася мінімальна кількість ресурсів, більше того, це сприяло створенню нових робочих місць та збільшенню зайнятості [17].

У ХХІ ст. офшорні зони перебувають у неоднозначному положенні. З одного боку, нині є безліч можливостей кількісного та якісного зростання.

Однак у той же час розпочалася активна протидія офшорам із боку розвинених країн.

Основна причина цього полягає в тому, що економіки багатьох країн зазнають відчутних бюджетних втрат від використання національним бізнесом офшорних структур. Крім цього, викликає занепокоєння той факт, що посилився інтерес до офшорів з боку кримінального бізнесу та міжнародного тероризму.

До початку 90-х років. XX ст. проблеми офшорного бізнесу не були актуальними для нашої країни, оскільки економічна система була закритою, та держава мала монополію здійснення зовнішньоекономічних операцій.

На даний момент практика використання офшорних структур не є чимось незвичним для України. Цьому багато в чому сприяли ліберальні економічні реформи, внаслідок яких було скасовано монополію держави на зовнішньоекономічну діяльність, запроваджено вільну конвертацію валют і так далі.

Підприємства змогли виходити на зовнішні ринки, тож почали активно використовувати нововведення міжнародної практики, зокрема, та офшорні структури.

Використання резидентами можливостей офшорних юрисдикцій продовжується вже не одне десятиліття.

Закритість економіки СРСР 1950-х гг. перестала бути абсолютною, тому відбувалося розширення зовнішньоекономічних зв'язків.

Крім цього відбувалося надходження валюти та товарів дружнім компаніям за кордоном. На початку 90-х років. XX ст. так звані спецекспортери були єдиними, хто мав досвід зовнішньоекономічної діяльності, а також досвід відмивання грошей у офшорних зонах з метою фінансування братніх партій [10; 17].

У СРСР у масовому порядку використовували офшори для створення грошей, врахованих ні в країні-виробнику, ні в країні-імпортері.

Одна з форм такого перекладу в СРСР - фінансування КПРС дружніх зарубіжних партій з допомогою спеціальних компаній, зареєстрованих у офшорах.

Вони отримували пільгові кредити або постачали товари за заниженими цінами, а отримана ними прибуток відправлялася за потрібними адресами.

Таким чином, об'єднання, які здійснювали свою діяльність в умовах державної монополії на зовнішньоекономічні зв'язки, були обізнані з можливостями, наданими офшорами, ще за радянської доби.

У період 80-90-х років. з різних причин різко зросли масштаби втечі капіталу межі країни, та її рівень досяг обсягів вивезення. Розпад держави та системна криза стали одними з основних причин відтоку капіталу за кордон. За даними архівів, партійна верхівка переказувала великі суми за кордон, а також використовувала державне майно з комерційною метою.

У 1980-ті роки. сформувався тіньовий бізнес, під контролем якого була значна частина фінансових потоків та національного багатства.

Під час здійснення реформ Горбачова тіньовиками були захоплені основні позиції у підприємстві, що відроджується, і до 1991 р. за межі СРСР було вивезено близько 100 млрд дол. радянського походження.

Популярність офшорних зон зросла під впливом скасування монополії держави на зовнішньоекономічні зв'язки, зростання податків, і навіть пом'якшення валютного контролю.

На середину 2000-х гг. в офшорних зонах було зареєстровано вже понад 10 тис. компаній із українським капіталом.

Вигідність офшорних зон на користь бізнесу очевидна, проте на макрорівні їх вплив характеризується як збитки економіці у національному масштабі.

За даними Мінфіну, у цьому столітті знову зіткнулася з проблемою втечі капіталів. Так, у період кризи 2008 р. відтік капіталу становив 130 млрд дол., тоді як під час дефолту 1998 р. - 10 млрд дол.

Отже, під час становлення та розвитку офшорних зон можна назвати такі періоди:

1. До кінця XIX ст. характерно різноманіття форм вільного підприємництва, серед яких можна назвати прообрази майбутніх офшорних центрів, наприклад, ярмаркові ринки.

- 2 До початку Другої світової війни почали з'являтися зони офшорного типу

у відповідь на прагнення ТНК позбутися податкового навантаження у країнах базування.

3 Після 1945 р. і на початок 1990-х гг. внаслідок руйнування світової колоніальної системи, а також прийняття кейнсіанських схем регулювання економіки відзначався підйом офшорного бізнесу та збільшення числа офшорних зон за рахунок залучення до міжнародного офшорного бізнесу малих острівних держав.

4 У 1990-2000-ті роки. після закінчення холодної війни, краху соціалізму та під впливом технічного прогресу офшорний бізнес набув нових можливостей для зростання.

Крім цього посилюється інтерес до офшорів з боку тероризму та кримінального бізнесу. За допомогою офшорних зон відмиваються незаконно зароблені капітали, а також спонсуються дії терористичних організацій.

1.2. Роль офшорного бізнесу у світовій економіці

В останні десятиліття склалася тенденція формування єдиного світового ринку товарів, послуг та капіталу, поглиблення політичних, економічних та соціально-культурних зв'язків країн світу. Цей процес отримав назву глобалізація.

Проблемі глобалізації приділяється велика увага з боку економістів, політологів, юристів тощо. Вона викликає широкий суспільний інтерес, оскільки тягне за собою серйозні наслідки, які торкаються всіх сфери суспільства.

Неодноразово виносились на обговорення питання перспектив розвитку сучасного світу, економічних зв'язків між країнами тощо.

Внаслідок фінансової глобалізації стали формуватись світові фінансові центри (далі СФЦ). СФЦ – центри зосередження банків та спеціалізованих кредитно-фінансових інститутів, які здійснюють міжнародні валютні, кредитні та фінансові операції, угоди з цінними паперами, золотом.

В рамках СФЦ виникли офшорні фінансові центри. За критерієм субординації чи системної ролі у глобальній фінансовій системі виділяють такі

типи офшорних зон, які сьогодні прийняття називають офшорами.

Offshore – «поза берегом» [25; 31].

Глобальні фінансові центри – системоутворюючі, глобальні офшори (далі – ГФЦ), які встановлюють стандарти та норми для учасників глобальної фінансової системи (далі – ГФС).

Їх можна вважати саморегульованими організаціями, які мінімально контролюються фінансовими інститутами держав.

Як приклад можна навести:

- Лондон,
- Нью-Йорк,
- Цюрих

Які у своїй діяльності використовують Єдиний кодекс корпоративного управління (Combined Code on Corporate Governance, далі – Кодекс), який рекомендують усім банкам, що створюються за кордоном.

До принципів Кодексу можна віднести вільні транскордонні переміщення капіталів, грошей, цінних паперів, а також доходів на них у вигляді прибутку, відсотків, дивідендів тощо, введення та реалізацію глобальних фінансових вимог безпеки, наприклад Базельські угоди, угоди щодо протидії корупції та відмивання незаконно отриманих грошей.

Основний принцип – заборона операцій резидентів офшорного центру з резидентами держави, де базується центр, а також заборона виключно на посередницькі транснаціональні операції.

Оскільки ГФЦ створюють правила гри у глобальній фінансовій системі, вони одержують організаційну ренту [18].

За їх безпосередньої участі та підтримки створюються нішеві офшорні зони.

Вони відрізняються ліберальним податковим та валютним режимом, зниженим контролем над транскордонним переміщенням капіталу, іншими транзакціями банків та небанківських фінансових організацій.

Найчастіше вони є анклавом – зовнішніми периферійними центрами, які обслуговують одну або кілька великих економік.

Відповідно, правила, що регулюють взаємодії резидентів центру та резидентів країни розташування центру відсутні.

Відмітною ознакою даного виду центрів є те, що ці території належать до юрисдикції ДФЦ, де вони можуть здійснювати операції на підставі створених ними правил внутрішнього контролю.

Здебільшого нішеві офшорні центри є центрами реєстрації операцій ГФЦ і розміщуються, як правило, у малих країнах або на островах (Кайманави, Науру, Багамські та ін.).

Їх характерні низькі ставки податків чи його відсутність, і навіть невеликі реєстраційні платежі. Поміж іншим, ними гарантується таємність операцій та інші пільги.

Країни базування ДФЦ зацікавлені в нішевих офшорах, насамперед, через можливість уникнути високих податкових ставок на доходи та операції.

Внаслідок цього більше 20% депозитів громадян США розміщені в офшорних банках. систему з метою партнерства з ГФЦ. Вони запозичують правила офшору лише частково.

До РФЦ можна віднести Сінгапур, Дубаї, Гонконг та ін [18].

Оншорно-офшорні центри відрізняються від офшорних своїми інституційними та фінансовими зв'язками з економікою країн базування, а від ДФЦ – тим, що служать інстанціями обслуговування глобальних центрів і зазнають регулюючого впливу з їхнього боку. Хоча формально вони вважаються незалежними, фактично вони перебувають у юрисдикції ДФЦ.

Для оншорно-офшорних центрів характерний особливий транснаціональний режим переміщення капіталу та здійснення фінансових операцій.

Органи управління країн, де розміщуються оншорно-офшорні центри, регулюють їх діяльність лише з метою встановлення податкових та інших стимулів залучення іноземних інвестицій.

Мета їх створення – структурний розвиток держави.

Пріоритетом є найчастіше банківські, біржові, інвестиційні, страхові послуги, інформаційно-технологічна інфраструктура, транспортнологістичний

комплекс та сектор високих технологій.

Оншорно-офшорні центри головним чином надають банківські, інвестиційні, біржові та страхові послуги, забезпечують інформаційно-технологічну та транспортно-логістичну інфраструктуру, отже, їм необхідний особливий орган регулювання, який може водночас бути регулятором фінансової системи країни базування. У деяких країнах цю функцію виконують адміністрації центрів [18].

Таким чином, офшорні фінансові центри – це частина МФЦ, поряд із якими функціонують ДФЦ та РФЦ.

Класифікуючи офшорні зони за різними ознаками, слід розпочати з рівня лояльності офшору до суб'єктів, які працюють у ньому.

Залежно від цього виділяють:

1 Класичні території.

У цих зонах повністю відсутні вимоги сплачувати податок з прибутку, необхідно лише щорічно виплачувати до бюджету в середньому 200-400 дол. та ведення звітності. Усім засновникам гарантовано конфіденційність їхньої діяльності.

Прикладом подібних територій можуть бути Багами, Британські, Віргінські острови і т.д.

2 Престижні території.

Ці зони цінуються досить високо, хоч і умови тут не такі сприятливі, як на попередніх територіях. Однак для цих офшор характерні низькі податкові ставки, високий рівень сервісу, позитивна репутація серед країн світу.

До них відносяться Кіпр, Нідерланди, Швейцарія.

3 Специфічні території.

Дані території не мають офіційного статусу офшор, закріпленого юридично. Однак вони підходять практично під всі їхні критерії: низькі податкові ставки, спрощений процес створення бізнесу, гарантія конфіденційності [20].

Залежно від способів нарахування податків виділяють:

– офшори зі ставкою податку 0%.

Подібна ставка є дуже привабливою для бізнесменів, оскільки величина щорічного збору фіксована і абсолютно залежить від величини його прибутку.

Як приклад можна навести Панаму, Домінікану, Сейшельські та Віргінські острови та ін;

- знижений податок на прибуток, отриманий на території офшору. Подібна практика характерна для Бразилії, Сінгапуру, Мальти та ін;

- безподатковий режим для певних видів діяльності, які у список пільгових категорій. До таких офшорів відносять Швейцарію, Болгарію, Польщу та ін;

- офшори, які роблять пільги певним компаніям на власний розсуд. Це, наприклад, Кіпр;

- офшори зі зниженими податками, ставки за якими нижчі від щорічного збору.

Подібні зони – Чорногорія, Естонія, Малайзія [3; 37].

Офшорні зони можна класифікувати як:

- 1 Універсальні – пільгові умови оподаткування, що представляють компаніям, незалежно від виду їх діяльності (Британські Віргінські острови, Бермудські острови, Кайманові острови, Острови Кука).

- 2 Спеціалізовані - що спеціалізуються в будь-яких галузях фінансової діяльності.

Прикладами можуть бути Швейцарія (інвестиційна та банківська діяльність), Австрія (банківські послуги для фізичних осіб), Монако (податкове планування для фізичних осіб), Нідерланди (інвестиційна діяльність).

В даний час більшість офшорних центрів належить до універсальних.

За способом надання та обсягом наданих пільг офшорні зони поділяються на зони з помірним та з пільговим оподаткуванням [3; 37].

У ряді офшорних зон не потрібно надавати податкову та бухгалтерську звітність. У цих країнах зазвичай діє єдиний щорічний збір, незалежно від прибутків компанії.

Залежно від конфіденційності інформації офшори поділяються на:

- зони з відкритим реєстром, які вимагають вказувати повний список співзасновників бізнесу.

До них відносять Швейцарію, Сінгапур;

– зони з частковим розкриттям списку власників, де вказують найголовніших власників та їх частки.

Подібне практикується в ОАЕ, Малайзії;

– зони із закритим реєстром, які не потребують списку власників бізнесу.

До них відносять Ліхтенштейн, Ліберію, Маврикій [3; 20; 37].

На територіях з помірним оподаткуванням – діє угода про відміну подвійного оподаткування. Стягується зазвичай невеликий податок на прибуток.

Тут існує сприятлива система податкових угод, створені пільгові умови для роботи офіційних представництв, зареєстрованим у цих зонах компаніям надаються й інші пільги (Ірландія, Швейцарія, Австрія, Нідерланди, Антили, Маврикій, Кіпр та ін.).

Території з пільговим оподаткуванням передбачають можливість повного звільнення з оподаткування доходів компаній, зареєстрованих у цій країні.

Такі зони прийнято «податковими гаванями», «податковим раєм», «податковими притулками», «податковими оазисами» та ін.

(Антили, Багами, Бермуди, Британські Віргінські острови, Гібралтар, Кайманові острови, острови Мен, Науру, Теркс та Кайкос) [3; 20].

1.3 Види зовнішньоекономічних угод офшорних компаній

До переліку класичних офшорних зон належать переважно острівні держави, невеликі острови, а також окремі країни, серед яких варто виокремити:

- Сейшельські острови;
- Беліз;
- Британські Віргінські острови;
- Маршалові острови;
- Панаму;
- Сент-Кітс і Невіс.

Спільними для кожної з вказаних офшорних юрисдикцій є кілька

ключових моментів.

По-перше, відсутність у відкритому доступі інформації про директорів і власників (кінцевих бенефіціарів) компанії, що робить вказані офшорні юрисдикції дуже популярними серед тих, кому необхідно приховувати свої статки чи нелегальні доходи.

По-друге, вказані офшорні юрисдикції не оподатковують прибуток офшорних компаній.

Так, офшорні компанії, утворені у наведених юрисдикціях, мають лише сплачувати фіксовану суму щорічного податку, що, знову ж таки, робить їх дуже вигідними для бажаючих зменшити рівень оподаткованого прибутку чи взагалі ухилитися від його сплати.

Розглянемо інші особливості діяльності компаній у наведених офшорних юрисдикціях в таблиці 1.2.

Таблиця 1.2

Особливості класичних офшорних зон

Юрисдикція	Сейшельські острови	Беліз	Британські Віргінські острови	Маршалові острови	Панама	Сент-Кітс і Невіс
Вимоги до структури компанії						
Мінімальна кількість акціонерів	1	1	1	1	1	1
Можливість керівником призначити юридичну особу	Так	так	так	Так	так	так
Мінімальний статутний капітал, US \$	100000	50000	50000	50000	100000	100000

Місцеві вимоги						
Наявність зареєстрованого офісу	Так	так	так	так	так	ні
Вимоги до резидентності директорів	Немає	немає	немає	немає	немає	Немає
Проведення аудиту	не потрібно	не потрібно	не потрібно	не потрібно	не потрібно	не потрібно
Ведення звітності	Так	так	так	так	так	Так

Джерело: розроблено автором

Варто відзначити, що є певні особливості і в юридичному статусі компанії, яка матиме привілеї в офшорних юрисдикціях, і в її господарській діяльності.

Зокрема, в Белізі і на Сейшельських островах форма підприємства з пільговим режимом оподаткування носить назву International business company (IBC).

Окрім того, від компаній вимагають не вести діяльності на території держави реєстрації та не здійснювати операцій з місцевими суб'єктами господарювання.

В Панамі, наприклад, компанія може бути зареєстрованою у різноманітній формі – корпорації, фонду, трасту тощо.

На Британських Віргінських островах організація носитиме назву «business company», а на Сент-Кітс можливим є створення компанії з обмеженою відповідальністю – Limited liability company (LLC).

На Маршалових островах переважно утворюють NRDC (Non-resident domestic company) – юридичні особи і суб'єкти підприємницької діяльності без статусу юридичної особи (філіали, представництва), що функціонують у відповідності до законодавства інших країн [38].

Серед популярних офшорних юрисдикцій в світі варто виокремити також і Кіпр, хоча це, швидше, зона з низькими ставками оподаткування. Так, на Кіпрі

окрім щорічного податку, компанія повинна сплачувати і податок на прибуток за ставкою 10 %. До того ж, серед переваг реєстрації офшорної компанії саме на Кіпрі є його належність до Єврозони, а це значно зменшує обсяги митних витрат при здійсненні операцій з представниками інших країн-членів Європейського Союзу.

Також створення компанії саме на Кіпрі не потребує значних початкових капіталовкладень – достатньо щоб оголошений статутний капітал становив 1000 євро, а сплаченою може бути всього одна акція вартістю в 1 євро.

Однак, недоліками створення компанії в Кіпрській офшорній юрисдикції є необхідність утримання офісу за місцем реєстрації чи наявності реєстраційного агента, наявності місцевого секретаря, проведення щорічних зборів акціонерів, аудиту тощо.

При цьому, вимогою також є і резидентний статус директора/акціонерів таких компаній для того, аби вони могли повноцінно сплачувати податки до місцевого бюджету.

У країнах із високими податками існують особливі організаційно-правові форми бізнесу, що повністю звільнені від корпоративних податків.

До таких форм належать: такі компанії, як LLC (Limited Liability Company), товариства з обмеженою відповідальністю (LP (limited partnership), LLP (Limited Liability Partnership) та спеціалізовані компанії.

ТОВ компанії типу. У низці країн компанії цього не підлягають корпоративному оподаткуванню.

Структура ТОВ дещо відрізняється від структури акціонерних товариств.

Податкове законодавство передбачає, що весь дохід такої компанії негайно стає власністю її учасників пропорційно їхній частці у статутному капіталі.

Члени повинні включати цей дохід до свого валового доходу та сплачувати прибутковий податок з населення.

За умови, що всі учасники компанії не є резидентами країни реєстрації та компанія не веде діяльність на її території, податки за місцем реєстрації не стягуватимуться.

Товариства з обмеженою відповідальністю (LP (Limited Partnership), LLP

(Limited Liability Partnership).

Партнерства підходять для податкового планування, оскільки у багатьох країнах їх звільнено від податків. Під партнерським доходом розуміється особистий прибуток партнерів, навіть якщо фактичний платіж не отримано.

Іншими словами, товариство є прозорим із податкової точки зору юридичною особою. Обов'язок декларувати доходи та сплачувати податки виникає у партнерів.

І якщо партнери не є резидентами країни реєстрації, вони не мають податкових зобов'язань у цій країні.

Приклади: LLP (LLC) у Великій Британії, SLP у Шотландії.

Щоб залучити іноземний капітал, багато країн з високими податками надають стимули для компаній, які займаються спеціальними видами міжнародного бізнесу.

Це можуть бути холдингові компанії, компанії з управління авторськими правами, міжнародні компанії, що управляють, лізингові та експедиторські компанії.

Висновки до розділу 1

Термін «офшор», зазвичай, означає державу, законодавство якої дозволяє або взагалі не сплачувати податки, або сплачувати їх за зниженою ставкою.

Офшорна зона - територія держави або її частина, в межах якої для компаній-нерезидентів діє особливий пільговий режим реєстрації, ліцензування та оподаткування, як правило, за умови, що їхня підприємницька діяльність здійснюється поза межами цієї держави.

Синоніми офшорної зони — офшорний центр, безподаткова зона, податковий притулок, податкова гавань.

Термін «офшорна зона» загалом має на увазі будь-яку країну з низькою або нульовою податковою ставкою на всі або окремі категорії доходів, певний рівень банківської або комерційної секретності, мінімальну або повну відсутність резервних вимог центрального банку або обмежень у конвертованій валюті.

Крім того, більшість офшорних зон має відносно прості вимоги з ліцензування й регулювання фінансових компаній та інших фірм.

Особливістю офшорної юрисдикції є поширення пільгового режиму виключно на нерезидентні компанії (тобто такі, які не здійснюють діяльність на території юрисдикції) і, що найважливіше, забезпечення ефективного режиму фінансової секретності.

Офшорні зони можна класифікувати як: універсальні, спеціалізовані.

Найчастіше офшорами є країни, що розвиваються.

Влада такої держави бере певну плату за реєстрацію офшору й так поповнює місцевий національний бюджет. З одного боку, офшори не впливають на внутрішню економіку цих країн, оскільки не ведуть бізнес на їхній території, а з іншого – вони є постійним джерелом доходу, тому що сплачують, як мінімум, установлені мита.

У бюджетах деяких держав це джерело доходу навіть становить основу економіки і є фундаментом національного добробуту.

Багато країн, які потребують інвестицій для розвитку, створюють пільгові умови для залучення прямих та портфельних іноземних інвестицій.

Нерезидентам установлюють знижені ставки зі сплати податку з прибутку та прибуткового податку з фізичних осіб.

Офшорні компанії звільняються від державного валютного контролю, тому можуть бути впевнені в конфіденційності своєї діяльності, що реалізується веденням закритих реєстрів акціонерів і директорів та відсутністю необхідності в здаванні фінансової звітності.

Дохід офшорної зони представлений зборами за реєстрацію й перереєстрацію, податковими надходженнями, витратами на утримання представництв офшорних компаній.

Останні складаються з оплати оренди приміщення, зв'язку, електроенергії, харчування та проживання, транспорту, дозвілля, заробітної плати й низки соціальних компенсацій і виплат.

РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ТА ТЕНДЕНЦІЙ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОГО ОФШОРНОГО БІЗНЕСУ

2.1. Особливості розвитку офшорного бізнесу у світовій економіці

За даними міжнародної незалежної мережі Tax Justice Network, у світі існує близько 80 юрисдикцій із статусом офшорної зони. Найбільшими є Швейцарія, Британські Віргінські острови, Беліз, Панама тощо.

Багамські острови є офшорною юрисдикцією, що давно функціонує.

Популярність їм принесло велику кількість правових стимулів та політика активного залучення іноземних інвестицій.

Таблиця 2.1

Особливості офшорних зон за класифікаційними ознаками

Група	Характеристика та принципи ведення бізнесу
Офшори першої групи: Багами, Панама, БУІ – Британські Віргінські острови	Реєстрація офшорів у даних зонах є чудовою можливістю зберегти свої кошти від зайвої сплати податків, а також мінімізувати суми податків і зборів при операціях на валютних і фондових ринках. У вартість створення входить, як правило, мінімальний сервіс, який необхідний для підтримки секретарських бюро, які, власне, і займаються паперовими справами. Відкриваються офшори досить швидко: в середньому термін близько двох тижнів. Висока анонімність дозволяє домогтися відмінних результатів у плані таємності, але це негативно впливає на довіру партнерів. Авторитетні організації не дуже налаштовані мати справи з такими структурами
Офшори другої групи: Сейшели, Ірландія,	Надає своїм власникам набагато більше

Гібралтар	<p>можливостей щодо ведення справ з авторитетними клієнтами, так як підтверджує вищий рівень лояльності. Незалежно від того, потрібна чи ні задача звітності в конкретній країні офшорної зони (є країни з обов'язковою звітністю організацій і без неї), відомості про підприємців і фірми підлягають реєстрації. Офшорні зони другої групи користуються підвищеною довірою, тому допускають наявність достовірної інформації про керівний склад компанії (не лише номінальний сервіс у вигляді секретарського бюро, як в офшорних зонах першої групи)</p>
Офшори третьої групи: Кіпр, США, Великобританія	<p>По суті, ці території тільки називаються офшорами. США, наприклад, дає можливість нерезидентам країни не платити федеральні податки з діяльності, не пов'язаної з операціями всередині країни, у разі порушення ж статус «офшору» втрачається. Англія дає можливість побудови офшорного ланцюга. Популярною є така схема відкриття фірми в Великобританії¹⁴: відкривається офіс в Англії, а філія, через яку ведуться операції, – на Кіпрі. Кіпр є вельми привабливим місцем для відкриття офшору через відсутність двостороннього оподаткування компаній</p>

Джерело: Розроблено автором.

За 40 років функціонування фінансового сектора Багамських островів було досягнуто значних успіхів у сфері офшорного банкінгу, страхових та трастових офшорних компаній.

Це сприяє економічному та інфраструктурному зростанню офшорного

центру, і навіть зростання рівня зайнятості населення. 12% ВВП країни становлять офшорні фінансові послуги. Багамські острови входять до десятки країн світу з розвиненим банківським сектором.

Активи цієї офшорної зони становлять понад 200 млрд дол. США, джерелами чого були такі фінансові послуги, як приватний банкінг, портфельний менеджмент, адміністрування трастових фондів і т.д. Зростання сфери даних послуг сприяв розвитку інфраструктури, транспортної розв'язки, поновлення системи комунікацій [40].

Ще однією провідною офшорною зоною є Британські Віргінські острови.

Ця юрисдикція надає різні професійні фінансові послуги з інвестування коштів, захисту наявних активів та формування заощаджень.

Британські Віргінські острови надають можливості економії на податках, а також гарантію збереження особистих і ділових активів, що є актуальним у поточних мінливих умовах ринкової кон'юнктури та тягне за собою перевірку капіталу тим зонам, які стабільні в економічному та політичному планах [40; 41].

Офшорна зона Беліз також є однією з прогресивних міжнародних юрисдикцій, що надає широкий спектр послуг для інвесторів. На даний момент це зручна та повністю підготовлена для інвестування та ведення юрисдикції бізнесу.

Становлення Беліза як офшорної зони відбувалося у межах вдосконалення офшорного законодавства.

Фахівці різних напрямів, наприклад, аудитори, юристи, фінансові консультанти та ін., працювали над наданням першокласних офшорних послуг, відповідних законодавству та формують оптимальний бізнес-клімат у країні.

Кіпр, міжнародний бізнес-центр та офшорна зона, характеризується позитивним потоком іноземних інвестицій. Це обумовлено системою заохочення іноземних інвестицій за допомогою особливих нормативних актів, що створюють сприятливе ділове середовище.

Проте уряд стежить за національною безпекою через загрозу небажаної активної інвестиційної діяльності.

Вигідне розташування Кіпру для експортерів із Північної Африки та

Близького Сходу сприяло його успіху. У цій зоні відсутні жодні обмеження на інвестиції фізичних та юридичних осіб країн ЄС або треті країни. Кіпр не накладає жодних обмежень на прямі чи непрямі інвестиції фізичних чи юридичних осіб із країн ЄС чи третіх країн.

Резиденти та нерезиденти можуть здійснювати внутрішню або міжнародну комерційну діяльність без ліцензування, оскільки такого офшорного режиму вже немає на Кіпрі.

Розквіт офшорної зони Панама почався з ідеї створення каналу для полегшення торгівлі з Америкою та рештою світу.

Після підписання угод про вільну торгівлю зі США та країнами Карибського басейну та зміцнення зв'язків з ЄС Панама приєдналася до одного з найбільших у світі торгових та виробничих оборотів. На середину 2000-х гг. ЄС став головним інвестором Панами.

Офшорний статус Швейцарії сформувався завдяки традиції дотримання банківської таємниці, а також стабільності швейцарських банків та захищеності активів. Чималу роль відіграло і стратегічне розташування

Швейцарії, оскільки багато європейських та американських компаній розмістили тут свої регіональні штаби та науково-дослідні та виробничі бази. Ця зона вільної торгівлі вважається привабливою брамою до Європи.

Офшорна юрисдикція на острові Мен характеризується позитивною динамікою економічного зростання 8-10%. Більшість економіки країни займають ігрова промисловість, комерція, кінематографічне виробництво, реєстрація повітряних суден, технології підтримки чистоти тоді, як традиційні туризм і банкінг розвинені дуже сильно [40; 41].

Основна перевага офшорних зон – відсутність податків, не що дозволяють розвиватися бізнесу.

Окрім цього з'являється можливість виходу на іноземні ринки, що прискорює розвиток компанії. Крім того офшорні зони надають можливість відкриття рахунків у розвинених країнах, що дозволяє за необхідності розпоряджатися грошовими засобами без звітності.

Офшорна діяльність пов'язана з плануванням та оптимізацією податкових

зборів, зниженням податків. Її застосування зумовлено такими причинами:

- реєстрація організації в офшорній зоні можлива будь-яким фізичною особою, незалежно від її громадянства та рівня добробуту;
- управління здійснюється за допомогою контролю банківського рахунку компанії та роботи з персоналом;
- компанія, що базується в офшорній зоні, має великі перспективи розвитку.

До основних ознак офшорних зон можна віднести:

- широкий спектр податкових пільг;
- анонімність діяльності;
- відсутність валютного контролю;
- мінімальні вимоги щодо фінансової звітності, зборів акціонерів тощо;
- можливість проведення операцій з використанням будь-яких валют;
- інші пільги та переваги [23].

Перша ознака характерна для податкових гаваней та офшорних центрів.

Так, офшорні юрисдикції:

- Панами,
- Британських Віргінських,
- Багамських островів,
- острова Мен.

Або стягують податки, або сильно знижують їх (якщо порівнювати з компаніями-резидентами):

- Швейцарія,
- Люксембург,
- Кіпр,
- Нідерланди,
- Ліхтенштейн
- Західне Самоа

Здебільшого організація виплачує щорічні збори уряду, зокрема ліцензійний збір, Витрати секретарське бюро, оплата послуг аудитора тощо.

Методи номінального володіння акціями та управління компанією

забезпечують анонімність ведення бізнесу. Фактично це означає формування компанії інкорпораторами (місцевими акціонерами), які оформляють відмову від прав на акції за допомогою документів про відставку та трастових декларацій.

Цей метод застосовують в:

- Англії,
- Ірландії
- Кіпрі.

Деякі офшорні юрисдикції, наприклад, Багамські, Британські Віргінські острови, Невіс, Панама тощо, забезпечують анонімність за допомогою закриття доступу до всіх видів звітності та реєстру акціонерів.

Монако, Панама та інші дають дозвіл на емісію акцій на пред'явника, що також підвищує приватність [23; 37].

Офшорна компанія – організація, зареєстрована в офшорній зоні та використовується для міжнародного податкового планування.

Такі компанії засновуються як акціонерні товариства, рідше у формі партнерства. Як правило, їм заборонено ведення будь-якого бізнесу на території, де вони створені.

Найчастіше офшорні компанії виступають у ролі холдингів, тобто компаній, що спеціалізуються на вкладеннях у статутні капітали інших компаній.

Дані холдинги консолідують діяльність філій компаній, розташованих у різних країнах для отримання податкових пільг та переваг, наприклад, мінімізації податкових зобов'язань або зниження податку на прибуток у формі дивідендів та відсотків.

Найбільш поширені місця для реєстрації холдингів – Люксембург, Нідерланди, Швейцарія, Австрія та інші країни, з якими Україна уклала угоди, щоб уникнути подвійного оподаткування [13].

У офшорних зонах є різні види діяльності.

Найчастіше офшорні компанії використовуються для інвестиційної діяльності з подальшим акумулюванням доходів. Кошти можуть бути інвестовані у цінні папери, акції, товари, власність тощо.

Однак, на відміну від компаній в оншорних зонах, офшорні компанії

звільняються від сплати податку на прибуток.

У деяких юрисдикціях стягується прибутковий податок на прибуток, отриманий за її межами.

Однак, якщо грамотно використовувати угоди про уникнення подвійного оподаткування, можна зменшити або навіть виключити податок на інвестиційний дохід.

Таким чином, інвестори отримують можливість здійснювати свою діяльність у країнах з високою податковою ставкою.

Капітал, накопичений в офшорних інвестиційних компаніях, може бути вкладений або депонований у будь-якому місці світу, тоді як прибуток або відсотки до сплати щодо цього капіталу будуть підпорядковані місцевому оподаткуванню [13; 19].

Страхова діяльність серед офшорних компаній також поширена, незважаючи на необхідність ліцензії для даного виду діяльності. Їхнє повсюдне поширення пояснюється тим, що власник отримує більш легкий доступ до міжнародного ринку страхових послуг, можливість зберігати свої кошти в практично будь-яких іноземних банках та інші переваги.

Крім того, на багатьох офшорних територіях оншорними страховими компаніями створюються філії для перестраховування певних ризиків.

Ринок страхування та перестраховування Бермудських островів сьогодні – один із найбільших ринків світу.

Офшорні страхові компанії можуть мати різне призначення.

Кептивні страхові компанії страхують ризики лише обмеженого кола осіб, як правило, об'єднання організацій, до якого належить і сама страхова компанія.

Для таких компаній полегшено умови ліцензування в багатьох офшорних зонах, що дозволяє організаціям страхувати свої ризики у власній безподатковій страховій компанії.

Крім цього можуть створюватися офшорні перестраховальні компанії, які беруть у перестраховування ризики страхових компаній із оншорних зон.

Часто такі перестраховальні офшорні компанії створюються власниками страхових компаній із метою зберегти за собою частину прибутку від

перестраховальної діяльності. Зрозуміло, в офшорних юрисдикціях можна створювати і «звичайні» страхові компанії, які не є кептивними або перестраховальними [13; 19; 28].

Як і в офшорних компаній в цілому, перевага офшорних страхових підприємств полягає у звільненні від сплати податку з доходу організації.

Однак деякі країни можуть запроваджувати певні обмеження, що заважають ухилення від податків з використанням офшорних страхових компаній.

Наприклад, страхові та перестраховальні виплати в офшорних страхових компаніях можуть не визнаватись як витрати для цілей оподаткування в ряді країн.

Фінансові установи, банки та їх філії можна легко зареєструвати на офшорній території. Це обумовлено спрощеною процедурою отримання ліцензії на провадження банківської діяльності та мінімальними податковими ставками.

Для надання ширшого спектру послуг банки найчастіше поєднуються з іншими компаніями, що дозволяє їм залучати набагато більше клієнтів.

Для створення офшорного банку потрібен сплачений статутний капітал значно більшому розмірі, ніж у звичайних фінансових установах. Щоб заснувати офшорний банк необхідно мати сплачений статутний капітал більшому розмірі, ніж, наприклад, у будь-яких інших фінансових організаціях. Але в той же час він набагато менше суми, необхідної для заснування офшорної компанії.

Щоб розпочати діяльність, необхідно для початку отримати відповідну ліцензію. Ліцензії бувають різних видів: необмежені (дозволяють займатися будь-якими видами фінансової діяльності без будь-яких обмежень) та обмежені (вони видаються всім новим банкам).

Після кілька років роботи над ринком банк може реорганізуватися і продовжити своєї діяльності вже як повноцінний фінансовий заклад [13].

На офшорних територіях здійснюється ще один важливий вид діяльності – реєстрація повітряних та морських транспортних засобів.

Морський транспорт реєструється за невелику суму, а діяльність транспортних підприємств не оподатковується прибутковим податком. Крім

того, власників в офшорах звільнено від податків на судноволодіння та обслуговування морських суден. Крім Гібралтару реєстрація судів та судовласницьких компаній здійснюється на Багамах та в Панамі.

Повітряні транспортні засоби найчастіше реєструються на Кайманових островах, Бермудах та в Арубі. Ці транспортні засоби перебувають у власності перевізників із країн, що розвиваються, або беруться ними в лізинг [19; 28].

Офшорні компанії завдяки своїм перевагам широко використовуються в міжнародній торгівлі.

Поширена практика використання – закупівля товарів в одній державі та перепродаж в іншій. Весь прибуток, отриманий у результаті цієї діяльності, накопичується безпосередньо в офшорній компанії і не оподатковується.

Крім цього, офшорна компанія виступає в ролі посередника між іноземними торговими партнерами. Знижуючи ціну товарів, одна із сторін зменшує свій прибуток, а основний прибуток спрямовує до офшорної компанії.

Таким чином, знижується розмір податкових виплат. Суть схеми переміщення прибутку полягає в тому, що дохід загалом йде в офшорну зону, і сума податків для оншорної компанії різко зводиться до мінімуму.

Міжнародний лізинг досить поширений серед досвідчених офшорних бізнесменів для різних переказів закордон, які потім залежно від завдань і цілей бенефіціара офшорної компанії можуть розташовуватись у першокласних банках офшорних фондах та інших міжнародних фінансових інститутах, а також використовуватись для зворотного реінвестування.

Міжнародний лізинг в основному використовується для цілей великого бізнесу, наприклад, переказу фінансових коштів за кордон, а потім їх розміщення у зарубіжних банках та інших фінансових організаціях.

Наприклад, для придбання компанією устаткування там необхідно укласти лізинговий договір з офшорною компанією.

Потім прибуток, отримана від лізингової діяльності, буде переводитись за кордон до офшорної компанії у вигляді лізингових платежів.

Інтелектуальна власність, у тому числі комп'ютерне програмне забезпечення, технічне ноу-хау, патенти, торгові марки та авторські права

можуть належати до офшорної компанії.

При придбанні даних прав, офшорна компанія укладає ліцензійні або франчайзингові угоди з власниками.

Дохід, що отримується внаслідок таких домовленостей, може накопичуватися на рахунках офшорної компанії, а податки на гонорар можуть бути зменшені до нуля.

Зареєстровані в офшорній зоні компанії мають право оперувати будь-якими валютами, мати рахунки та керувати ними у будь-яких банках, залишати валюту, отриману у вигляді виручки, без конвертації у місцеву валюту.

В деяких випадках дозволяється навіть вести фінансову звітність у валюті інших держав.

За рахунок цього офшорні банки надають своїм клієнтам рахунки будь-якій валюті та виробляють взаємозаліки та кліринги, використовуючи власні курси [19; 28].

Насправді у багатьох офшорах вимоги до нерезидентних компаній менш суворі, ніж до резидентів.

Здебільшого це стосується методів надання фінансової звітності та зборів акціонерів.

Законодавство Ірландії та Швейцарії потребує лише мінімальної фінансової звітності. Кайманові та Антильські острови, а також Панама звільнили офшорні компанії від ведення будь-якої звітності та проведення аудиторських перевірок, а збори акціонерів дозволяється проводити будь-де.

Інші види пільг містять важливі положення щодо зниження вимог щодо відмивання незаконних доходів, дозволу не вносити статутний капітал, полегшення процедур отримання ліцензій, дозволів, реорганізації компанії тощо.

Усе це викликало підвищений інтерес до офшорного бізнесу.

Неможливо визначити точну кількість офшорних компаній через забезпечення анонімності, проте, за оцінками експертів, їх кількість сягає 1,5 млн, близько 50 тис. з яких належать українським бізнесменам.

Лідируючу позицію за кількістю зареєстрованих компаній (понад 300 тис.) займає Панама.

Також до трійки входять Британські Віргінські острови та Ірландія, де кількість зареєстрованих компаній становить близько 200 та 150 тис. відповідно.

2.2. Офшоризації українського бізнесу та їх роль у світовій економіці

Україна не стоїть осторонь процесу офшоризації бізнесу.

Так, в Україні, «дрібному і середньому бізнесу не потрібні офшори – ставка податків за спрощеною системою оподаткування – від 1 до 5%, що робить нашу країну справжнім офшором з точки зору європейців і американців. Інша справа, що корупція робить Україну малопривабливою для інвестицій. Щоб це виправити, потрібно терміново проводити реформи.

Так, можливо, варто прийняти, що офшори – це інструмент великого бізнесу в усьому світі для інвестування і залучення інвестицій. Офшори можуть стати ліками для української економіки, одним із каналів інвестицій в країну, а значить – зростання її економіки і доходів українців», – зауважує Анатолій Родзинський, голова ГО «Реформи проти корупції».

Насправді офшори можуть стати своєрідними ліками для української економіки за рахунок незначних податків (країна перетвориться на оншор як Кіпр чи Мальта) і концентрація значного капіталу світу може простимулювати фінансову відповідальність та дисципліну перед світовими партнерами (глобальними компаніями і державами), а також пригальмувати розвиток корупції в країні.

Багато чи мало українців і вітчизняний бізнес використовують офшори?

Відповідь несподівана – не більше, ніж бізнес і громадяни більшості інших країн.

Дані, опубліковані Міжнародним консорціумом журналістів-розслідувачів (ICIJ), показують, що Україна займає мізерно мало місця в глобальній офшорній павутині.

Безпосередньо з Україною пов'язано лише 0,23% вузлів або 1689 з 719 000 (для порівняння частка ВВП України в світовому ВВП приблизно 0,12%), які пов'язані 0,25% зв'язків (3095 з 1,3 млн).

Для порівняння, кількість вузлів, які пов'язані з Росією, – 3,3%, з Великобританією 4,3%, зі Швейцарією 6,6%, з Китаєм 9,2%, з Гонконгом 14,3% (рис. 2.2).

Навіть якщо порівняти кількість офшорів із масштабами економік, то виявиться, що Україна не є лідером офшоризації з використанням послуг Mossack Fonseca і Commonwealth Trust Limited.

Наприклад, кількість офшорів, пов'язаних з Росією, майже в 15 разів перевищує ту кількість, яка стосується України, тоді як її економіка більше від української в 14 разів.

Рисунок 2.2 Місце України в глобальній офшорній мережі. Джерело: Розроблено автором.

Україна – це карлик в офшорній галактиці, однак навіть такі дрібні об'єкти можуть мати складну структуру (рис. 2.3).

З першого погляду може здатися, що українська офшорна мережа – це клубок, який неможливо розплутати і який складається з безлічі представників, офшорних компаній, посередників і контактних адрес.

Але це не так. Якщо придивитися, то мережа складається з декількох великих і багатьох дрібних кластерів (рис. 2.3).

Розмір вузла залежить від кількості зв'язків з іншими вузлами.

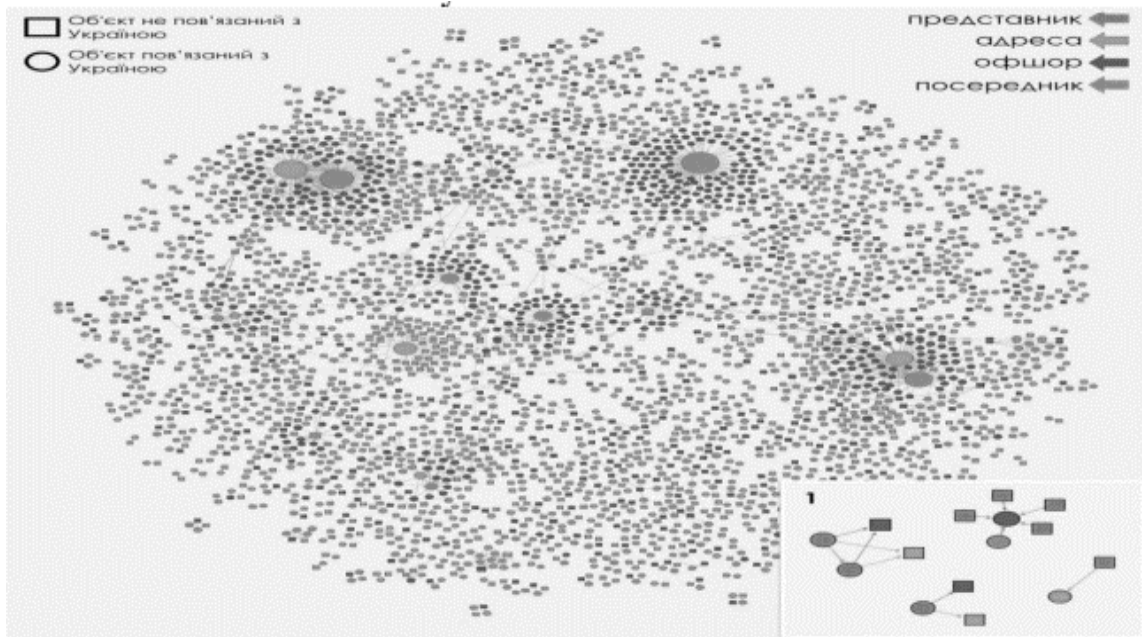

Рисунок 2.3 «Сіра» галактика: Українська офшорна мережа [17]

Найбільша кількість зв'язків з іншими вузлами притаманна посередникам.

Очевидно, що роль посередника в офшорному бізнесі дуже висока.

Головні причини, через які представник звертається за допомогою до посередника – конфіденційність і спрощення реєстрації офшору.

Досвідчені посередники знайомі з ефективними агентами (приклад, Mossack Fonseca), які працюють у багатьох юрисдикціях з низькими податками; мають досвід оформлення великої кількості необхідних документів; готові надати представнику бажаний рівень анонімності.

У панамських документах зазначено 20 посередників, які зареєстровані в Україні: 9 з них – це фізичні особи, інші 11 – юридичні 24.

Рейтинг посередників відповідно до кількості зареєстрованих офшорів виглядає так:

1. «ANGLO BUSINESS ADVISORS LTD.» – 110;
2. «Tax Consulting U.K. Ltd.» – 93;
3. «C&A Limited» – 71;
4. «C & A PARTNERS LLP» – 38;
5. «K. A. C. LIMITED» – 38.

Україна є учасником міжнародної офшорної системи світу, але частка її незначна.

Наскільки складними є офшорні схеми. Кластери, з яких складається українська офшорна мережа, можна інтерпретувати як офшорні схеми з різним рівнем складності. Найпростіша схема складається з трьох вузлів і двох зв'язків – «Базовий рівень» (рис. 2.4).

Простота схеми не заважає її популярності: 40% всіх представників бізнесу використовують/використовували саме цю схему.

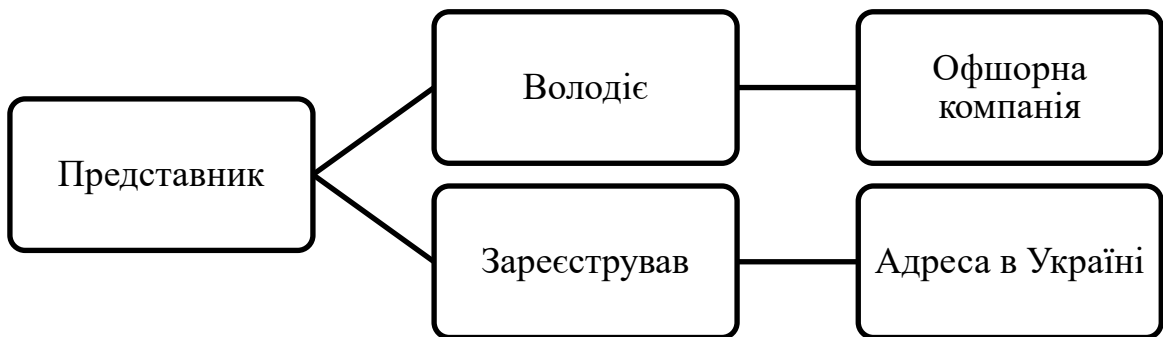

Рисунок 2.4 Офшорна схема «Базовий рівень». Джерело: Розроблено автором.

Структура кластера може ускладнюватися, коли виникають посередники; представники реєструють декілька адрес; на місці одного офшору з'являється два і більше.

Так сталося і з найдавнішим офшором, який має українське коріння, Rado Ltd. Зараз він входить до найбільшого і найскладнішого офшорного кластеру, який складається з 275 275 вузлів (123 офшори, 12 адрес, 3 посередники і 137 представників) і 454 зв'язків між ними (рис.2.5).

Кластер має три частини, пов'язані з двома представниками: Multihold Limited (Панама) і ВРТ Legal Adviser (не визначено). Відмінною особливістю кластера є ключове становище посередників і адрес, через які були відкриті всі 123 офшори.

Якщо прибрати посередників, то кластер розпадеться на велику кількість дрібних структур.

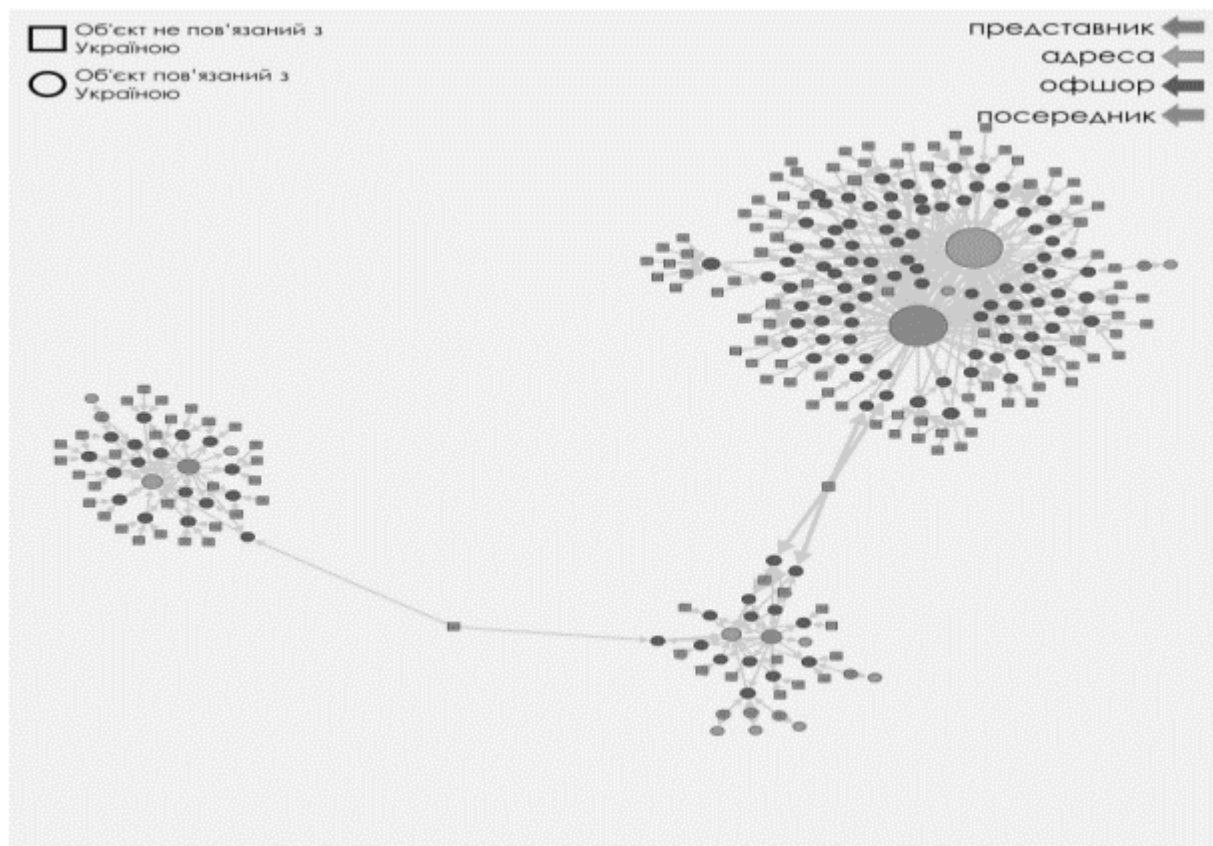

Рисунок 2.5 Найбільший офшорний кластер. Джерело: Розроблено автором.

Якщо розкласти кластер на окремі складові, то побачимо, що вони типові. Можна сказати, що найбільший кластер складається з безлічі однакових офшорних схем, які назвемо «Базовий рівень з посередником» (рис. 2.6).

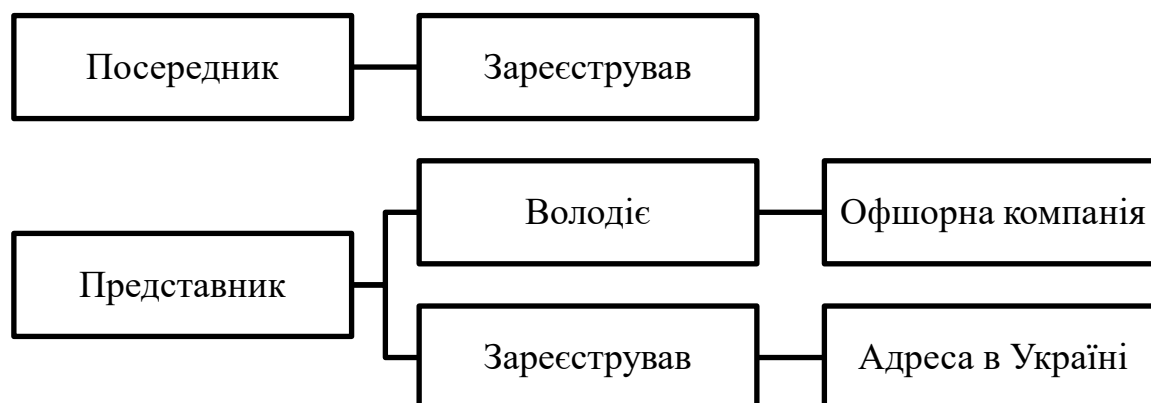

Рисунок 2.6 Офшорна схема «Базовий рівень з посередником». Джерело: Розроблено автором.

Така типова схема складається з 4 вузлів і 3 зв'язків:

1. Представник володіє офшором (officer→entity);
2. Посередник зареєстрував офшор (intermediary→entity);
3. Офшор зареєстрований на певну адресу (entity→address).

Більше того, Східна Україна найбільш «офшоризована» від Західної (рис. 2.7).

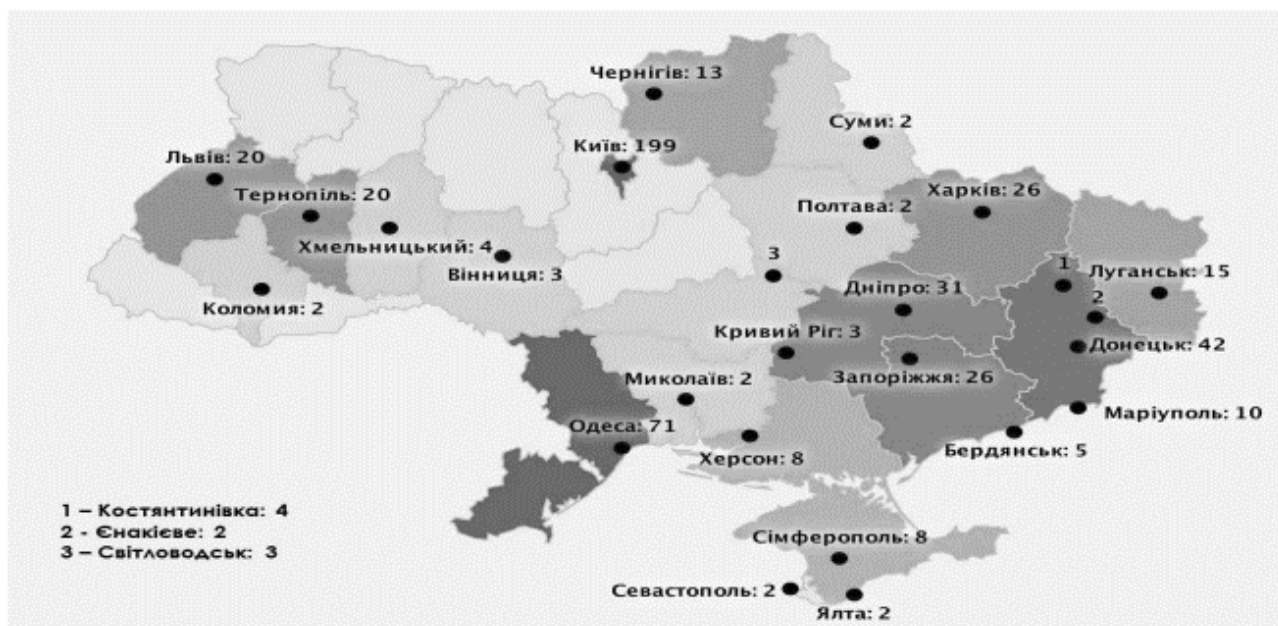

Рисунок 2.7 Географічний розподіл представників офшорних компаній.

Джерело: Розроблено автором.

Проаналізувавши діяльність українських схем виведення капіталу в офшорні зони, маємо можливість розглянути три такі схеми, які найпоширеніші в міжнародній офшорній практиці світу. Найпростіша це «експортна/імпортна» схема, схема посередництва та будівництва (рис. 2.8, 2.9 та 2.10 відповідно).

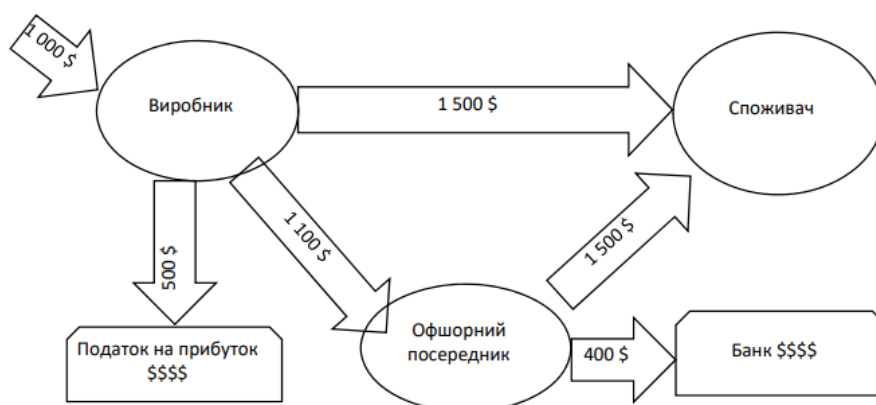

Рисунок 2.8 Експортна/імпортна схема офшору. Джерело: [21]

«Експортна/імпортна схема» неймовірно проста і доступна всім охочим. У цій схемі офшор купує-продає товар за найнижчою ціною, яку тільки можна вказати в договорі, а потім перепродає цей товар/послугу кінцевому покупцю вже за ринковою ціною, залишаючи у себе неоподатковувану податком і не підконтрольну місцевій владі різницю.

Оформляється це таким чином: підписуються два контракти, перший – між офшором і експортером/імпортером, в якому вантажоодержувачем виступає кінцевий покупець товару/послуги і другий – між офшором, який виступає вже як продавець і покупцем (вантажоодержувачем за першим контрактом).

Схема використовується в міжнародній діловій практиці дуже давно.

Посередницька схема, її також називають «Агентська» створюється офшорною компанією мережі агентів у тих країнах, в яких вона планує вести діяльність (торгувати, надавати послуги і т.д.). Ці агенти, діючи на умовах агентської угоди, укладають необхідні договори з контрагентами, згідно з якими всі оплати ідуть на рахунки офшорної компанії. Відповідно, жодні податки з них не сплачуються, а агенти отримують від компанії якусь мінімальну агентську винагороду, припустимо, 1% від виручки або ще менше, з якого і платять податки в країнах свого перебування.

Рисунок 2.9 Посередницька схема. Джерело: [21]

Наступна схема використовуються в будівництві.

У цьому випадку компанія, зареєстрована в офшорі, виступає генеральним підрядником, їй перераховується вся оплата за виконання будівельних робіт.

Одночасно створюється будівельна компанія-резидент, яка виступає субпідрядником: їй офшорна компанія перераховує чисту собівартість будматеріалів та виконаних робіт. У результаті субпідрядник нічого не заробляє або його прибуток мізерний, відповідно, мізерно малі і податки, а весь реальний прибуток залишається в офшорній компанії.

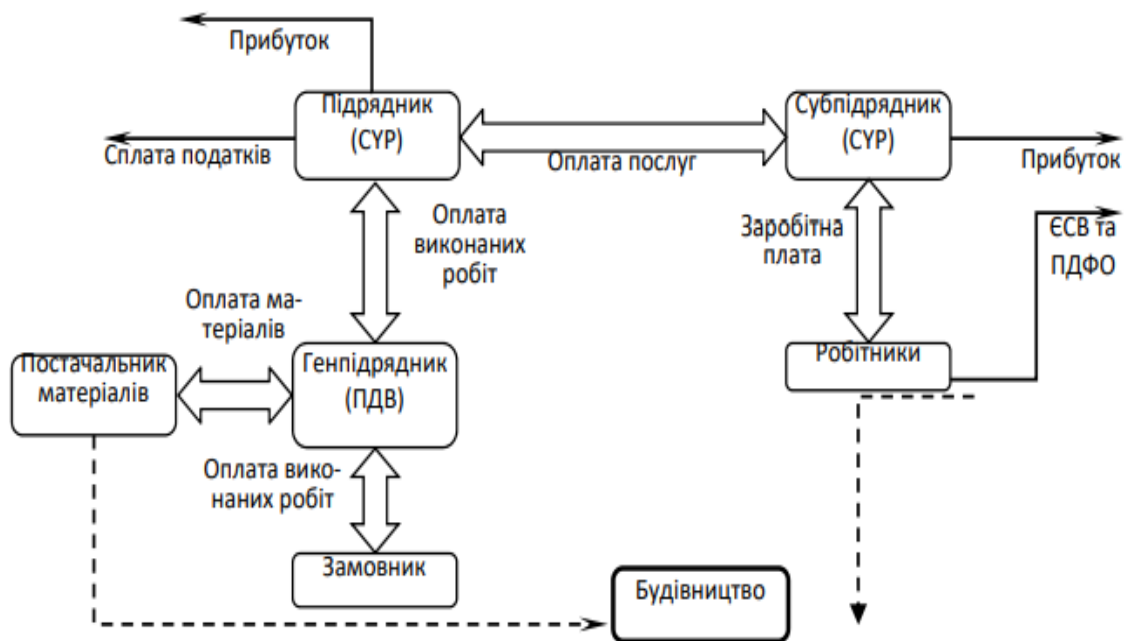

Рисунок 2.10 Офшорна схема у будівництві. Джерело: [21]

Необхідність забезпечення фінансової (у тому числі фіскальної) безпеки стає ще більш актуальним питанням через проблему надто швидкої глобалізації світової економіки, що спричиняє можливість виникнення дисбалансу конкуренції, та монополізацію ринку окремими державами, яка порушить середовище конкурентного співіснування країн.

В умовах складної економічної ситуації в Україні, яка спричинена дефіцитом власних ресурсів та скороченням ділової активності бізнесу, виникає необхідність прийняття заходів, які спрямовані на забезпечення належного рівня фінансової безпеки, і особливо – її податкової складової.

У процесі участі України у світових інтеграційних процесах питання

фінансової безпеки набуває особливої актуальності.

Фінансова безпека, з одного боку, – це система показників, що забезпечують ефективне функціонування фінансової системи та її захищеність через призму дотримання балансу між рекомендованими та фактичними значеннями показників; а з іншого з боку, статична – це такий стан фінансової, грошово-кредитної, валютної, банківської, бюджетної, податкової, інвестиційної, митно-тарифної і фондової систем, які характеризуються збалансованістю, стійкістю до внутрішніх і зовнішніх негативних впливів, здатністю попередити зовнішню фінансову експансію, забезпечити ефективне функціонування національної економічної системи й економічне зростання.

На сучасному етапі спостерігається послаблення фінансової безпеки держави, яке викликане, в першу чергу, внутрішніми системними змінами кожного структурного елементу фінансової безпеки (рис. 2.11).

З метою забезпечення фінансової безпеки держави важливим моментом виступає здійснення постійного моніторингу її головних індикаторів.

Забезпечення такого процесу моніторингу можна досягти завдяки методичному забезпеченню вимірювання показників фінансової безпеки, порівняння їх з граничними значеннями та використання кількісних параметрів для підготовки аналітичних матеріалів та наукового обґрунтування прийняття управлінських рішень.

Відповідно до Методичних рекомендацій щодо оцінки рівня економічної безпеки України, яка розроблена Національним інститутом проблем міжнародної безпеки, запропоновано методичку розрахунку індикаторів фінансової безпеки:

1) рівень інфляції – виявляється у зростанні цін, що спричиняє знецінення коштів та зменшує купівельну спроможність населення та суб'єктів бізнесу.

Рівень інфляції в Україні визначається Статистичним комітетом України та розраховується у відсотках, залежить від зміни вартості споживчого кошика основних товарів (індекс споживчих цін);

2) своєчасність та спроможність погашення державою боргів визначається через граничне значення співвідношення боргів до ВВП.

У міжнародній практиці визначено борг «безпечним», як той що він не перевищує 60% від ВВП. В Україні, на жаль, така рекомендація не виконується;

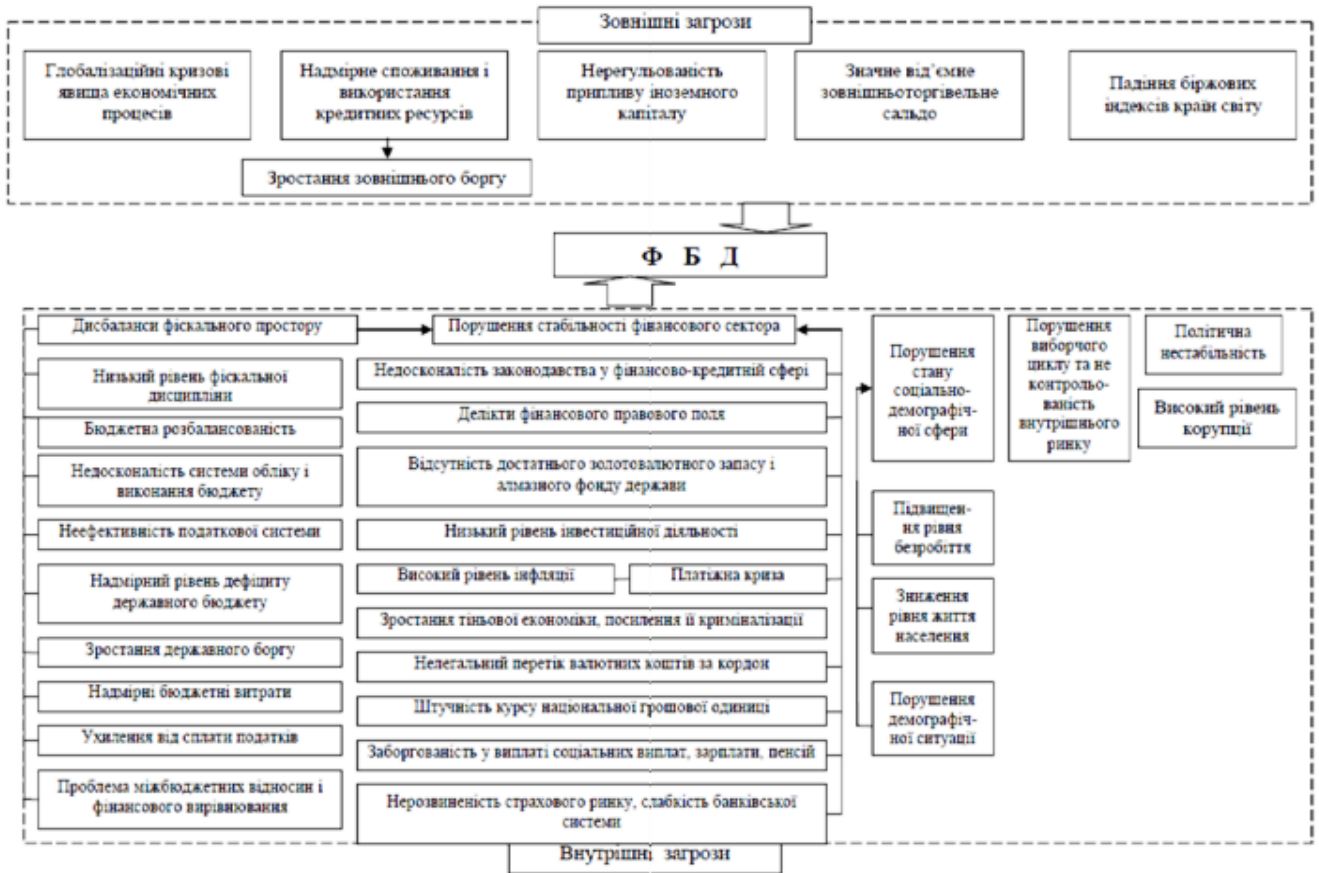

Рисунок 2.11 Загрози фискальній безпеці. Джерело: [21]

3) дефіцит державного бюджету – це перевищення видатків бюджету над його доходами.

Рівень дефіциту бюджету визначається відношенням обсягу дефіциту (BD) до обсягу річного ВВП (GDP);

4) рівень монетизації економіки – цей показник фактично відображає рівень забезпечення економіки держави грошовими ресурсами.

Даний показник визначається у відсотках як відношення обсягу грошової маси за агрегатом M3 (MS M3) до річного обсягу ВВП;

5) вартість банківських кредитів – визначається за річними відсотками, що сплачує позичальник комерційному банку за користування кредитами.

Привабливість кредитування залежить від рівня відсоткової ставки, що безпосередньо формується від облікової ставки центрального банку;

б) міжнародні резерви центральних банків – від рівня таких резервів залежить зовнішня стабільність національної валюти, яка визначається стабільністю її валютного курсу щодо інших валют, а також зовнішня платоспроможність держави стосовно погашення і обслуговування зовнішніх боргів.

Отже, фінансова безпека – це такий стан фінансової, грошовокредитної, бюджетної, валютної, банківської та податкової системи, який може забезпечити ефективне функціонування держави, підтримуючи її економічну стійкість у глобальному середовищі.

Розглядаючи детально структуру фінансової безпеки держави, можна визначити одним із важливих її елементів – податкову безпеку, яка через її фіскальну функцію спрямована на наповнення бюджету та забезпечення можливості виконання державою своїх обов'язків у повній мірі.

Так, за В. Іщенко «податкова безпека – це частина фінансової безпеки держави, яка визначається за наявністю сформованої податкової системи, оптимальним рівнем оподаткування, що забезпечує достатнє наповнення, шляхом податкових надходжень дохідної частини бюджету для виконання державою своїх функцій, а також забезпечує розвиток реального сектору економіки та соціальний захист населення».

На думку Л. Петренко, «податкова безпека – це стан податкової системи, який характеризується стійкістю і стабільністю всіх її елементів, що передбачає спроможність захищати економічні інтереси держави і протистояти зовнішнім і внутрішнім загрозам, можливість реалізації і розвитку податкового потенціалу країни, ефективне використання конкурентних переваг податкової системи в умовах глобалізації».

Д. Тихонов визначає податкову безпеку як «стан економіки та інститутів влади, при якому забезпечується гарантоване надходження податкових платежів до бюджету, забезпечує захист національних інтересів, соціальну спрямованість податкової політики, достатній оборонний потенціал навіть за несприятливих умов розвитку внутрішніх і зовнішніх процесів»

Податкова політика водночас і визначає, і є частиною податкової безпеки

– комплексу заходів, що спрямовані на виконання плану з наповнення бюджету.

Податкова безпека займає одне із ключових місць у системі складових фінансової безпеки держави через свій ланцюговий характер впливу, тобто, у разі нестабільності податкової безпеки втрачається рівновага бюджетної, боргової, грошовокредитної та інших видів безпеки.

Недосконалість податкової безпеки визначається через неефективність податкової політики, котра практично унеможлиблює реалізацію стратегічних пріоритетів фінансової безпеки (рис. 2.12).

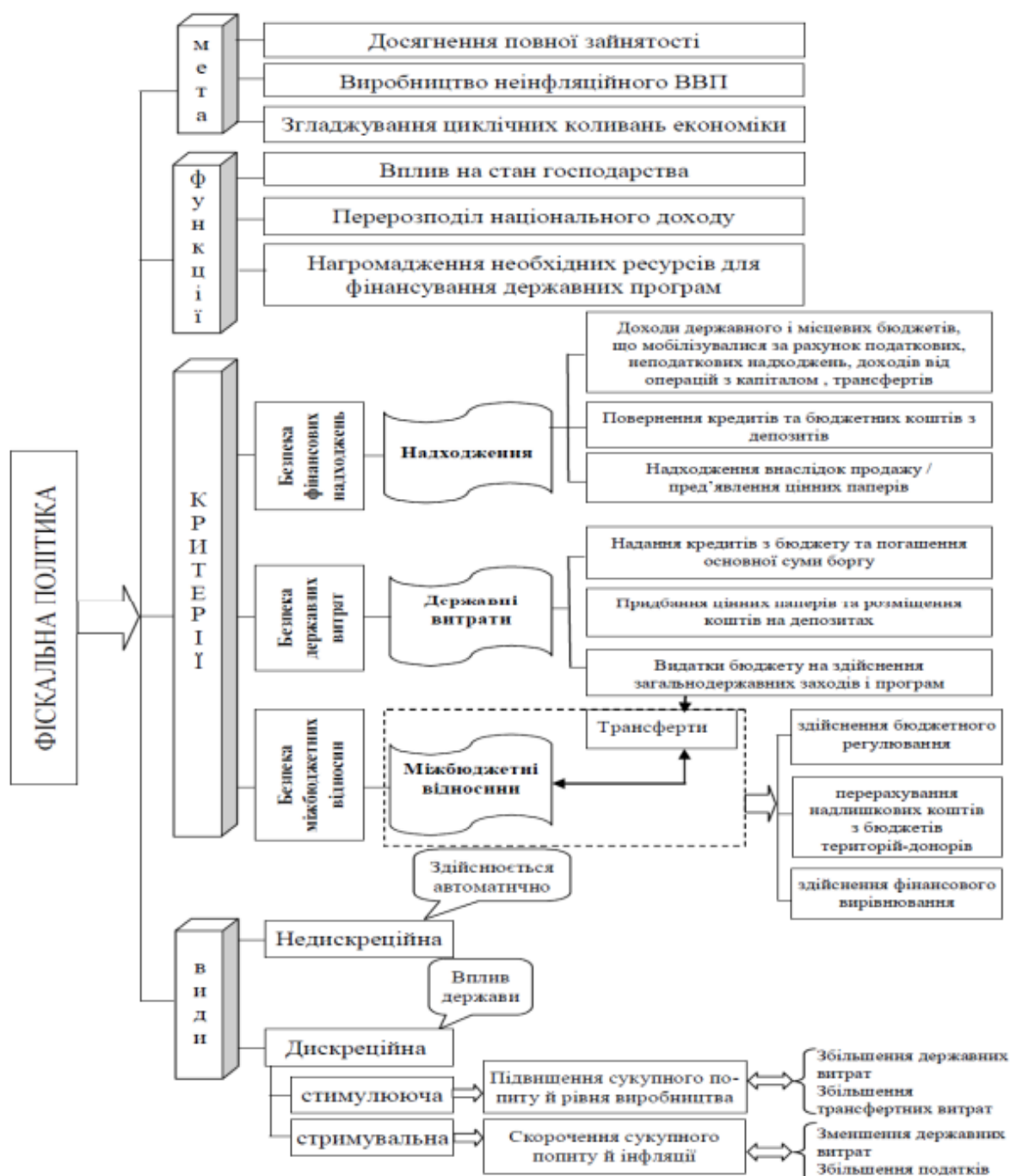

Рисунок 2.12 Структурні складові фінансової політики. Джерело: [21]

Податкова політика є основним інструментом створення в Україні стабільної системи оподаткування, завданням якої є забезпечення достатнього обсягу надходжень платежів до бюджетів усіх рівнів, ефективного функціонування економіки держави, справедливого підходу до оподаткування всіх категорій платників податків, а також створення умов для подальшої інтеграції України у світове фінансове середовище.

Головними чинниками, що формують загрози для фінансової безпеки з боку недосконалої податкової безпеки та її складової – податкової політики, є:

- високий рівень тіньової економіки;
- відсутність ефективного механізму скорочення податкового боргу;
- незважений механізм надання податкових пільг;
- недієвість методів боротьби з незаконним обігом підакцизних товарів та із заниженням бази оподаткування;
- низька податкова культура.

Для підвищення рівня фінансової безпеки України та її складової – податкової політики, важливим є запровадження ряду заходів:

- визначення на законодавчому рівні критеріальних вимог до допустимого стану податкової безпеки;
- стабілізація податкового законодавства в частині змін податкових ставок – зменшення податкової ставки на заробітну плату, ЄСВ, зменшення термінів і бази оподаткування та забезпечення більш жорстких покарань за порушення податкового законодавства;
- активне проведення політики з підвищення рівня податкової культури, інформування населення щодо особливостей стягнення того чи того податку на електронних ресурсах, телебаченні, газетах тощо;
- створення в регіонах державних консалтингових центрів фіскальних органів, котрі зможуть надавати не тільки безкоштовну, але і платну допомогу (котрі будуть дешевше приватних) в сфері податків;
- зниження податкового боргу шляхом стягнення з приватних підприємств – боржників – через механізм поступового списання деякої суми коштів з рахунків або відчуження майна, інших активів на користь держави у

судовому порядку чи розробку механізму реструктуризації боргу;

— проведення приватизації державних підприємств, котрі не є стратегічними чи пріоритетними та мали втрати з об'єктивних причин, а не штучно створених понад 5 років (зادля зменшення витрат з державного бюджету).

Отже, якщо в країні недосконала податкова система, то внаслідок цього відбувається недоотримання бюджету:

– порушення рівноваги бюджетної безпеки, після цього виникне дефіцит коштів – це зниження рівня борової безпеки через покриття розриву бюджету завдяки запозичень, виникне скорочення золотовалютних резервів

– зниження рівня грошово-кредитної та валютно-курсової безпеки, що у свою чергу призводитиме до різких та некерованих коливання в кон'юктурі ринку

– дестабілізація фінансового ринку (безпеки).

2.3. Проблеми деофшоризації підприємницької діяльності

У більшості випадків реєстрація офшорної компанії в країнах з пільговими податковими режимами має такі цілі, як мінімізація рівня оподаткування компанії та всієї підприємницької групи та скорочення витрат на ведення бізнесу у країнах з високими ставками податків.

Офшорні компанії є інструментом податкового арбітражування та планування, легітимного ухилення з-під високого оподаткування. За допомогою них можливе вирішення завдань, що стоять перед їх власниками, в повному обсязі відповідно до законодавства.

Однак вони нерідко використовуються і в рамках нелегітимного ухилення від оподаткування.

Цей інструмент існує завдяки дії принципу податкового суверенітету, тобто права будь-якої держави встановлювати будь-які податки на будь-які джерела доходів, так чи інакше пов'язані з цією державою, проводити будь-яку податкову політику своїх національних кордонів.

Принцип податкового суверенітету створює основу поняття резидентства, що має ключове значення в офшорному бізнесі.

Доходи резидентів цієї юрисдикції, включаючи зарубіжні джерела доходів, оподатковуються. Щоб визнати когось резидентом, необхідно розглянути критерій наявності податкового доміцилю.

Податковий доміциль – це сукупність певних ознак, необхідні визнання фізичної чи юридичної особи платником податків.

Для компаній найчастіше як таких ознак виступають:

- місцезнаходження органу управління фірмою: фактичне місце управління компанією; місце реєстрації;
- наявність у країні фізичного представництва компанії (офісу, службових будівель тощо);
- наявність у країні постійного представництва (включаючи залежних агентів) [7; 9; 19].

За наявності ознак податкового доміцилю компанія вважається резидентом цієї юрисдикції, за відсутності – нерезидентом.

На основі принципу резидентності відбувається оподаткування доходів від основної комерційної діяльності компанії, що становлять більшу частину сукупного доходу платників.

При розробці податкового планування (tax planning) юридичними та фізичними особами проводиться активна податкова політика, спрямована на мінімізацію негативного впливу оподаткування на досягнення стоять перед ними цілей не суперечать законодавству методами.

При цьому корпоративні інструменти у податковій сфері, які використовуються в рамках міжнародного податкового планування, включають:

- облік розміру ставок податків, у тому числі на прибуток корпорацій, на переведені за кордон доходи, на індивідуальні доходи;
- особливості національного податкового законодавства у надання пільгових податкових режимів тим чи іншим видам діяльності;
- специфіку підрахунку бази оподаткування;

– наявність міждержавних угод про уникнення подвійного оподаткування доходів та майна, що важливо при визначенні ставок податків щодо отриманих доходів за її переведення за кордон;

– трансфертне ціноутворення у внутрішньофірмових рамках компаній, законодавчі норми його регулювання [19].

Різниця у ставках податків на корпоративні доходи стимулює розвиток нелегітимного трансфертного ціноутворення у внутрішньофірмових рамках, коли прибуток транснаціональних корпорацій перетворюється на низькоподаткові юрисдикції.

Трансфертне ціноутворення – це ціноутворення між пов'язаними компаніями, що використовується найчастіше для мінімізації оподаткування, наприклад, компаніями нафтогазових та металургійних галузей.

Можна виділити два основні способи переведення прибутку з високоподаткових країн у низькоподаткові та навпаки.

Перший полягає у завищенні ціни угоди при переведенні доходу у високоподаткову країну і навпаки, що скорочує величину оподатковуваного прибутку на високоподатковій країні і збільшує її в низькоподатковій.

Другий спосіб - структурування балансу компанії для мінімізації податку за рахунок фінансування зобов'язань дочірніх компаній у високоподаткових країнах.

Цей спосіб використовується для отримання великих податкових відрахувань при одночасному фінансуванні дочірніх компаній у низькоподаткових юрисдикціях.

Маніпулювання цінами відбувається у процесі поставки сировинних ресурсів для переробки та готової продукції для подальшого продажу.

Використання фіксованих цін, які не відображають ринкову вартість товару, дозволяє компанії акумулювати прибуток в одній структурі підприємницької групи, показувати збитки в іншій та перерозподіляти прибуток із країн з високим податковим навантаженням у низькоподаткові країни.

Як приклад можна навести справу GlaxoSmithKline. У період із 1990 по 1993 рр. компанія GlaxoSmithKline (GSK) Канада, філія GSK США, закупувала

у взаємозалежної компанії ранітидин (сировина для виробництва лікарських засобів) препаратів у 5-6 разів дорожче від середньоринкової ціни, пропонованої незалежними постачальниками.

При цьому сторони також уклали ліцензійну угоду, яке впливало на вибір постачальника вищезгаданої сировини.

Податкова служба США, у свою чергу, нарахувала компанії додаткові податки.

В результаті виникла суперечка між податковим органом та GSK щодо трансфертного ціноутворення, який компанія виграла, довівши, що умови ліцензійної угоди значно впливають на ціноутворення сировини, що закупається [7; 9; 19].

Ще одним способом трансфертного ціноутворення є передача прав власності на бренд дочірнім компаніям.

Так, компанія отримує роялті за надання права використання бренду іншою компанією, що знижує величину оподаткованого прибутку в країнах з високим податковим навантаженням.

При цьому ТНК може передавати права власності на свій бренд безкоштовно або зниженою ціною. Ці угоди привабливі у зв'язку з низьким податковим навантаженням на нерезидентів.

Високоналогові країни втрачають об'єкт оподаткування та потенційний дохід від нього, і якщо податкові притулки не передбачають спеціальні правила для нерезидентів, втрата оподаткованого доходу не проявиться.

Цей спосіб можна розглянути на прикладі фірми Bausch & Lomb. 1991 року компанія Bausch & Lomb (B&L) USA видала неексклюзивну ліцензію дочірньої компанії B&L Ireland на технологію виробництва контактних лінз.

Вироблений в Ірландії товар згодом поставлявся материнській компанії США за цінами, що значно перевищує вартість виробництва аналогічних лінз самої материнської компанії.

З одного боку, ця угода виглядає абсурдною, з іншого – цілком логічною, і ось чому.

Очевидно, що V&L USA було необхідно або оптимізувати прибуток всього холдингу, або перевести гроші в ірландська філія, і через юридичні особливості зробити це за допомогою трансфертної угоди було простіше, ніж виробляти лінзи безпосередньо в США, а отриманий прибуток від продажу інвестувати в ірландське підрозділ V&L [7; 9; 19].

Українські компанії виводять свій бізнес наступним чином: спочатку будується ланцюжок офшорних компаній, наприкінці якого стоїть кінцевий бенефіціар – материнська компанія.

В українській же юрисдикції розміщуються дочірні компанії, в капіталі яких беруть участь офшорні компанії із цього ланцюжка.

Ця схема має на меті захист власності, контроль кінцевого бенефіціара, який зберігає анонімність, над активами в Україні.

Витік капіталів із країни негативним чином впливає на її розвиток, оскільки замість інвестицій у власну економіку підприємці стимулюють економічний розвиток країн, де базуються офшори.

Ще одна відома схема – купівля товару через офшорну компанію, що вигідніше, оскільки при купівлі товару вітчизняними фірмами необхідно сплатити ПДВ, відновити який можна лише за певний період.

Крім того, можна укласти з офшорною компанією контракт на додаткові послуги з постачання вантажу, що зменшить оподатковуваний прибуток.

Таким чином, впливаючи на кінцеву ціну в договорі вітчизняної та офшорної компаній, власник розміщує майже весь прибуток від своєї діяльності в офшорній компанії, оскільки податкове навантаження на неї значно менше за українську. Це є приклад податкової оптимізації, спрямованої на ухилення від податків [7; 9; 19].

Іншою типовою схемою використання офшорних компаній є їх застосування під час роботи з фінансовими інструментами, так звана схема самофінансування.

Основна мета даної схеми полягає у висновку найбільш ліквідних активів підприємства (валюти, цінних паперів) за свої рахунки в офшорних зонах.

Офшорна компанія та економічний агент укладають договір про надання кредиту на певних умовах, після закінчення строку якого сума кредиту з відсотками перераховується на рахунок офшорної компанії, причому залучені кредитні ресурси, зазвичай, не використовуються.

Поширено та використання офшорних компаній при виконанні робіт та наданні послуг.

У даних схемах офшорні компанії служать підрядниками виконання різних послуг: юридичних, транспортних, інформаційних, аудиторських, освітніх та ін.

Імовірність того, що ці послуги не будуть виконані, дуже висока, проте довести факт їхнього невиконання затратно та проблематично.

Робота економічного агента з посередницькими фірмами знаходить об'єктивне пояснення лише у випадках, наприклад, коли придбання товару у виробника безпосередньо неможливо [7; 9; 19].

Головна проблема, з якою стикаються митні служби в процесі оформлення товару, придбаного у фірм посередників, полягає у відсутності достовірної інформації про вантаж та документи на нього.

Це виявляється в тому, що один і той же товар є одночасно об'єктом угоди за не пов'язаними один з одним контрактами: купівлі його у виробника та реалізації його офшорною компанією, тобто один і той же товар у країні-імпортері оформляється по одному договору, а в країні-експортері – по-іншому.

Потім під час обміну інформацією з митними органами інших країн виникає невідповідність даних

Державного митного комітету та даних митних служб інших країн.

У цій ситуації митна служба як можливе рішення проблеми може запропонувати укласти тристоронні договори: економічний агент – посередник – виробник товару.

У рамках такого контракту здійснюватиметься постачання товару від виробника економічному агенту, а також буде здійснено розрахунки посередника з продавцем та покупця з посередником.

Договори надання послуг офшорною компанією з метою зниження бази оподаткування також широко поширені. Податок з прибутку розраховується від

різниці між виручкою і сумою витрат, яку дозволяється відняти з цієї валової виручки.

Таким чином, для зниження величини податку необхідно зменшити валовий виторг або збільшити витрати.

Для цих цілей укладається фіктивний контракт з офшорною фірмою, що належить замовнику, наприклад, на маркетингові дослідження, внаслідок чого зростають витрати.

Наприкінці XX ст. регулювання офшорного бізнесу не здійснювалося належним чином, і серйозні заходи почали вживатися лише після подій 11 вересня 2001 р., проте більшою мірою вони мали на меті боротьбу з фінансуванням тероризму.

Протягом семи наступних років були спроби вирішити також проблему відмивання коштів, отриманих незаконним шляхом. Однак, починаючи з кризи 2008 р., більшість країн зосередилися на проблемі ухилення від податкового навантаження, оскільки великі

Компанії з офшорними відділеннями значно скоротили свої податкові виплати під час кризи.

З урахуванням того, що ці проблеми не були повністю вирішені, на даний момент підвищення прозорості та інформаційної відкритості офшорних юрисдикцій є спільним завданням для розвинутих держав.

Необхідність підвищення якості адміністрування трансфертного ціноутворення (ТЦО) у транснаціональних корпоративних структурах обумовлена процесами глобалізації та інтернаціоналізації економіки, оскільки маніпулювання цінами у внутрішньохолдингових операціях є причиною перерозподілу прибутку між компаніями всередині холдингу та переміщення податкових баз між країнами.

Використання трансфертних цін Транснаціональними корпораціями (ТНК) є важливим інструментом оптимізації податкових платежів.

Розвиток національного законодавства у цій сфері залежить від різних факторів, найважливішими з яких є рівень розвитку економіки певної країни,

накопичений досвід в адмініструванні трансфертного ціноутворення, а також участь країни у міжнародних організаціях, що займаються цими проблемами.

Участь у роботі міжнародних організацій, що займаються проблемами ТЦО (ОЕСР, Група двадцяти), має велике значення для країн та країн з перехідною економікою, в яких відсутній ефективний податковий контроль угод між взаємозалежними особами.

За даними неурядової організації Christian Aid, що спеціалізується, зокрема, на проблемах впливу діяльності ТНК на розвиток економік різних країн, бюджети країн щорічно недоотримують близько 160 млрд дол. США внаслідок недостатнього контролю за використанням трансфертних цін, з допомогою якого відбувається ухилення ТНК від сплати податків [38].

Незважаючи на те, що на даний момент не відбувається зниження обсягів руху капіталу через офшорні зони, антиофшорне законодавство посилюється.

Тиск розвинених держав, Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), Групи розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (ФАТФ) змушує офшорні території переглядати своє законодавство. Це ускладнює роботу з офшорними структурами і бізнес змушений розробляти нові схеми роботи відповідно до змін у законодавстві.

При формуванні системи контролю за офшорним бізнесом найбільш вагомий внесок роблять такі міжнародні організації, як Організація економічного співробітництва та розвитку та група розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей. Була організована в 1961 р.

В Організацію економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) (Organization for Economic Cooperation and Development) на даний момент входять 34 країни. Один із задекларованих напрямів його діяльності – боротьба із шкідливою податковою конкуренцією, тобто діяльністю офшорних компаній, які ведуть нечесне конкурентне суперництво, ухиляються від податків.

Метою створення та функціонування ОЕСР є встановлення та зміцнення співробітництва офшорних територій з державами-членами організації. Організація виробила певні стандарти, відповідно до якими передбачено обмін інформацією між країнами на запит щодо будь-яких податкових платежів

незалежно від банківської таємниці або наявності відповідного національного законодавства [8; 9; 21].

Опублікована 2000 р. доповідь містила у собі перелік юрисдикцій, які, відповідно до критеріїв ОЕСР, були так званими податковими сховищами. У наступні два роки тридцять одна держава надійшло рекомендаціям ОЕСР щодо підвищення прозорості та зміни податкового законодавства.

Сім країн (Андорра, Ліхтенштейн, Республіка Маршаллові Острови, Ліберія, Князівство Монако, Республіка Науру та Республіка Вануату) не виконали запропоновані рекомендації та були віднесені до списку країн, які «відмовляються співпрацювати та здійснювати інформаційний обмін».

Цей факт став причиною зниження їх привабливості для бізнесу, що спонукало їх прийняти на себе зобов'язання щодо збільшення транспарентності та удосконалення національного законодавства.

ОЕСР виробила певні стандарти, відповідно до яких країни можуть обмінюватись між собою податковою інформацією незалежно від національного законодавства про захист приватної інформації чи банківської таємниці. Більшість офшорних юрисдикцій виконують вимоги ОЕСР, ніж потрапити до «чорні списки» цієї організації [21].

Міжнародна організація ФАТФ (Financial Action Task Force on Money Laundering) – група розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей, що спеціалізується на боротьбі з відмиванням кримінальних капіталів та фінансуванням терористичних операцій. Була організована 1989 р. У її

склад увійшли тридцять чотири країни та дві міжнародні організації, а також дві країни та двадцять організацій як спостерігачі. Україна стала членом

ФАТФ 2003 р., через вісім місяців після її виключення з «чорного списку» цієї організації.

ФАТФ регулює офшорний бізнес за допомогою 40 основних рекомендацій та 9 спеціальних рекомендацій щодо сфери протидії відмиванню доходів та фінансуванню терористичних операцій (далі – ПД/ФТ).

Вищезгадані документи є комплексом прав та заходів, покликаних створити у країнах режим протидії легалізації кримінальних доходів та

фінансування терористичних актів. Відповідно до Резолюції РБ ООН № 1617 (2005 р.), 49 рекомендацій ФАТФ мають статус стандартів міжнародного рівня та є обов'язковими для виконання державами-членами ООН.

«Чорний список» ФАТФ веде свій початок з 2000 р., оновлюється 3 рази на рік, і до його складу входять держави, які відмовляються співпрацювати з ФАТФ щодо боротьби з фінансуванням тероризму та з відмиванням нелегальних капіталів.

Список являє собою два документи – «Публічна заява ФАТФ» (FATF's Public Statement) та «Підвищення глобальної відповідності ПД/ФТ: безперервний процес» (Improving Global AML/CFT Compliance: On-going Process).

Публічна заява ФАТФ визначає юрисдикції, які мають стратегічні недоліки в ПД/ФТ, та до них застосовують контрзаходи (Іран з лютого 2009 р., КНДР з лютого 2011 р.).

Крім того, цей документ містить список юрисдикцій зі стратегічними недоліками ПД/ФТ (Алжир, Еквадор, М'янма), які не досягли певного успіху в усуненні цих недоліків. Документ «Підвищення глобальної відповідності ПД/ФТ: безперервний процес» містить перелік юрисдикцій, які мають стратегічні недоліки ПД/ФТ, що усувають невідповідність свого національного законодавства міжнародним стандартам ПД/ФТ на поточний момент.

Наприкінці 2015 року цей список включав 12 країн: Афганістан, Анголу, Гану, Індонезію, Ірак, Ємен, Лаос, Панаму, Папуа нова Гвінея, Судан, Сирію, Уганду. Країни, які були в цьому списку раніше, були виключені, що свідчить про поступове усунення недоліків у сфері ПД/ФТ.

Більшість країн ухвалили нове законодавство щодо питань боротьби з кримінальними доходами та фінансуванням тероризму [43].

Багато офшорних територій, відповідно до рекомендацій ФАТФ, знижують рівень банківської таємниці. Дані рекомендації спрямовані також на регулювання банківської системи щодо можливого доступу влади до інформації про власників банківських рахунків.

Крім того, можливість анонімно володіти акціями на пред'явника поступово веде до заборони на їх звернення.

З усього сказаного вище можна зробити висновок, що епоха примітивного ухилення від сплати податків і відмивання кримінальних капіталів через офшори залишається позаду.

На даний момент можна виділити новий рівень розвитку офшорного бізнесу, на якому передбачено використання переважно легальних схем податкового планування.

Так, наприклад, багато найбільших банків світу законно мають у своєму розпорядженні частину свого бізнесу на території офшорних зон, відкриваючи філії та представництва для мінімізації податкових відрахувань.

Крім того, функціонують офшорні інвестиційні фонди, які залучають під своє управління великі грошові суми і досягають високих фінансових показників через низьке податкове навантаження і гнучку інвестиційну політику. У страховому бізнесі також існує значна офшорна частка, особливо це притаманно перестраховальних і кептивних страхових компаній, що страхують ризики засновників.

Але, незважаючи на суттєві зміни у законодавстві розвинених держав та офшорних юрисдикцій, проблема недоїмок у бюджетах розвинених країн від ухилення резидентів від податків за допомогою офшорних зон залишається невирішеною.

За статистичними даними дослідницької групи Tax Justice Network, Банку міжнародних розрахунків (BIS) та МВФ, на даний момент офшорні рахунки містять від 21 до 32 трлн дол., причому 47% цих коштів належить приватним особам, 53% – корпораціям [8].

Досить ефективний досвід США щодо впровадження закону «Про оподаткування іноземних рахунків» (Foreign Account Tax Compliance Act – FATCA), який набрав чинності 01.07.2014. Він містить у собі заходи протидії ухилення від сплати податків американськими резидентами, які мають рахунки в іноземних фінансових компаніях. Згідно із цим законом, закордонні компанії повинні надавати інформацію про рахунки американських платників податків до

Служби внутрішніх доходів США (Internal revenue service), інакше FATCA передбачає утримання 30% від суми платежу з боку американських податкових резидентів.

Цей закон викликав неоднозначні думки серед інших держав, оскільки, крім вимоги надавати інформацію, закон передбачає також відповідальність закордонних фінансових компаній за відмову в наданні даних в IRS (Податкова служба США).

Більш того, компанії, які оприлюднили подібну інформацію, могли б порушити внутрішнє законодавство країни щодо банківської таємниці, що поставило їх у скрутне становище. У свою чергу США виробили міжурядові угоди (IGA), які передбачають дві моделі передачі інформації про американських платників податків:

1 - Модель 1 (1 IGA) передбачає міжурядовий обмін інформацією.

2 - Модель 2 (2 IGA) передбачає пряме подання звітності до Податкової служби США іноземними фінансовими організаціями.

Україна не приєдналася до жодної моделі, оскільки проти неї запроваджено санкції з боку США, і це ускладнює укладення міжурядового договору.

З 2015 р. українські фінансові організації повинні насамперед передати інформацію до Податкової служби України, а вона, у свою чергу, після перевірки інформації дозволить її передачу Моделі 2.

Однак американські платники податків мають можливість ухилення від контролю податкових служб – відмовитися від громадянства США на користь громадянства однієї з офшорних держав, паспорт якого дає можливість безперешкодно пересуватися світом.

У перспективі організація економічного співробітництва та розвитку планує створити глобальну систему FATCA, яка отримала попередню назву GATCA, з метою формування глобального міжурядового механізму передачі інформації про платників податків [8; 9].

Таким чином, на етапі розвитку спостерігається тенденція до посилення регулювання офшорного бізнесу.

Міжнародні організації досягли успіхів щодо обміну податковою інформацією, зниження банківської таємниці та посилення прозорості офшорних зон для боротьби з відмиванням капіталів та фінансування терористичних актів.

Все більше офшорних зон співпрацює з міжнародними організаціями, щоб уникнути попадання в них "чорні списки". Все це позитивно відбивається на боротьбі з міжнародною злочинністю і водночас ускладнює ведення офшорного бізнесу, оскільки зростають вимоги офшорних зон до звітності та аудиту компаній.

Національне антиофшорне законодавство також посилюється. Однак податкові пільги для бізнесу все одно залишаються, тому розвинені держави на сьогоднішній день не можуть вирішити проблему витоку капіталу в офшори повною мірою.

Великобританія планує підписати угоди з островами Гернсі, Джерсі, Мен, Кайманові острови, БВО, Бермуди з метою отримання інформації про рахунки та діяльність своїх компаній, розташованих на їхніх територіях.

У квітні 2013 р. організація International Consortium of Investigative Journalists – ICIJ (Міжнародний консорціум журналістів – розслідувачів) опублікувала 2,5 млн документів про офшорні компанії та трасти на БВО та островах Кука, які були отримані з внутрішнього листування двох реєстраційних компаній.

Подібні публікації підривають репутацію офшорного бізнесу, проте великих успіхів у боротьбі з офшорами подібні витоку не приносять і лише ускладнюють структуру офшорного бізнесу.

Під тиском світової громадськості самі офшорні зони коригують своє законодавство та посилюють контроль над фінансовими операціями. Так, Кайманові острови надали у відкритий доступ інформацію про номінальні директорів хедж-фондів. Швейцарія запровадила закон «Про міжнародну адміністративну допомогу з податкових справ», який скасував швейцарську банківську таємницю щодо країн Євросоюзу та США. Кайманові острови можуть підписати подібні угоди і з Францією, Італією, Іспанією, Німеччиною.

Як наступний етап деофшоризації може стати приєднання до системи обміну податковою інформацією таких територій, як Ангіля, Бермудські острови, БВО, Монтсеррат, Теркс і Кайкос, Гібралтар, острови Мен та Гернсі.

Висновки до розділу 2

Аналіз розвитку офшорних зон, їх видів, особливостей функціонування, специфіки та еволюції офшорного бізнесу, досвіду світової офшоризації на сучасному етапі та місця України в офшорному світі дає можливість зробити низку висновків.

Зокрема, офшорна зона – це країна чи окремі території країн (Free zone, яскравим прикладом є ОАЕ, резидентна компанія, яка може отримати податковий сертифікат для уникнення подвійного оподаткування), де на державному рівні для певних типів компаній (має двох партнерів засновників Limited liability partnership 50/50%, Limited partnership 75/25%), власниками яких є іноземці, встановлено значні пільги з оподаткування, частково або повністю знято митні і торговельні обмеження, знижені або скасовані вимоги до бухгалтерського обліку та аудиту.

Україна – це карлик у галактиці офшорів. Кількість вузлів пов'язаних з Україною (представників, офшорних компаній, адрес і посередників), становить всього 0,23% загальної кількості.

Для порівняння, Швейцарія – 6,6%, Китай – 9,2%. Чим простіша схема, тим вона популярніша. 40% представників використовували найпростішу схему – «Базовий рівень», яка складається з трьох вузлів (представник, офшор, адреса) і двох зв'язків (представник володіє офшором, представник реєструє адресу).

Починаючи з 1994 р. було зареєстровано 468 офшорних компаній.

Найбільший сплеск офшоризації відбувся в 2007 році. Крім того, Східна Україна більш офшоризована, ніж Західна.

Найпопулярнішою юрисдикцією для реєстрації офшорів – Віргінські острови. Їх популярність кардинально зросла в 2007—2011 рр. Близько 10% світового ВВП перебуває в офшорних умовах у всьому світі, але цей середній показник маскує велику неоднорідність – від декількох відсотків ВВП у Скандинавії, до приблизно 15% у континентальній Європі, деякі країни Латинської Америки та країни Перської затоки.

Облік офшорних активів підвищує рівень і зростання провідних акцій багатства, що спостерігаються в податкових даних, але величина ефекту відрізняється в різних країнах.

Офшорне багатство має особливо драматичні наслідки для розподілу українського багатства, де, за нашими оцінками, близько 60% багатства найзаможніших домогосподарств проводяться на березі.

У більш широкому сенсі офшорне багатство, ймовірно, матиме значні наслідки для концентрації багатства у багатьох країнах, що розвиваються у світі, отже, для світового розподілу доходів і багатства, що є предметом зростаючого інтересу.

Безперечно, поняття «офшор» та практика цього явища сягає давніх часів економічних відносин ще Давньої Греції. Еволюція офшору тісно пов'язана з еволюцією грошей протягом їх існування. Світ занурюється в епоху TRANSPERANCY (повна прозорість), з'являються 15 правил BEPS, автоматичний обмін інформацією між податковими країнами світу та інші інструменти, які повинні завадити пануванню офшорів на глобальному фінансовому ринку.

На сьогодні, не має жодної перспективи у подальшому розвитку офшорів, їх центрів, зон, оскільки увесь світ бориться проти цього.

Подальша офшоризація – це тотальна, всеохоплююча офшоризація, а це практично не просто неможливо, а й економічно не вигідно, бо в перспективі – це пряме прямування до нульових податків і поглиблення сумнівності походження коштів.

Для співпраці з різними міжнародними компаніями у сучасному світі бажано мати щонайкращу репутацію, яка може драматично змінитися через відкритість і швидкість поширення інформації.

Репутація впливає на умови ведення бізнесу, наприклад, отримання додаткових бонусів на проведення платежів, тому для отримання конкурентних переваг бізнесу необхідно надати якнайбільше правдивої інформації щодо себе, щоб впевнити партнера у своїй стабільності, надійності, соціальній відповідальності та подальшому співробітництву.

Співпраця з офшорними зонами призведе до погіршення репутації, а та – до небажання або відмови від подальшої співпраці потенційних партнерів та зменшення економічного життя компанії, а також офшори підсвідомо викликають у нас сумніви щодо легальності отриманих коштів.

Офшорні зони поділені на три категорії:

До першої належать держави із законодавством, що відповідає міжнародним стандартам, та високим рівнем фінансового контролю. Це острови Гернси, Джерсі, Сарк, Мен, а також Ірландія, Мальта, Гонконг, Швейцарія, Сінгапур та Чорногорія.

До другої групи ЦБ відніс більшість «класичних» офшорних зон: Антигуа та Барбуда, Багами, Барбадос, Бахрейн, Беліз, Гренада, Співдружність Домініки, Коста-Ріка, Монако та ін., а також ряд залежних від Великобританії територій: Ангілья, Бермуди, Британські Віргінські острови, Гібралтар, Кайманові острови.

У цей же список внесено два штати Північної Америки – Вайомінг та Делавер.

До третьої групи включені такі країни, як Андорра, Анжуан, Аруба, Вануату, Ліберія, Ліхтенштейн, Маршаллові острови, Науру [1; 27].

Цей список слугує для того, щоб регулювати відкриття українських кореспондентських рахунків у закордонних фінансових установах.

Так, для того щоб зробити це в кредитних організаціях, зареєстрованих у країнах, що входять до першої групи, додаткових обмежень не передбачено.

Але якщо партнер банку перебуває в державі з другої чи третьої групи, то йому необхідно відповідати низці вимог: наприклад, мати власні кошти у розмірі не менше 100 млн. євро (це має бути підтверджено незалежним аудитором) або входити до списку 500 найбільших банків світу.

Найбільші країни, в які йдуть капітали українського походження – Голландія, Кіпр, Швейцарія.

Нідерланди офіційно не є офшорною зоною, але нульові або дуже низькі податки на потоки дивідендів, що проходять через них, роялті від інтелектуальної власності, відсотки.

За податковим навантаженням це можна порівняти з Кіпром. Але тут немає

кіпрського податку на оголошений капітал (0,6% від його розміру).

З наявних відкритих джерел на офшорний характер торгівлі українських підприємств із Нідерландами вказує значну відмінність обсягів українського експорту товарів до Нідерландів від обсягів їх імпорту Нідерландами.

Швейцарія також не належить до офшорів. Але діяльність багатьох наших підприємств, дані торговельної статистики, висловлювання державних діячів свідчать про протилежне.

Оцінити усі втрати економіки України від використання офшорних зон складно.

За офіційними оцінками, понад 40% бюджету країни втрачається через виведення частини прибутку за кордон і уникнення оподаткування.

Крім цього, значна частка виторгу від продажу наших ресурсів залишається в іноземних державах.

РОЗДІЛ 3 ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ ОФШОРНИХ ЗОН

3.1. Перспектива розвитку офшорного бізнесу у світовій економіці

Достатньо динамічний розвиток офшорного бізнесу у світовій економіці, особливо в країнах, що розвиваються, вимагало прийняття в цілій низці розвинених країн з ринковою економікою (США, Великобританія, Швеція, Німеччина) спеціальних регулюючих офшорний бізнес законів та інших нормативно-правових актів.

У певному сенсі етапною подією стало прийняття документів, що регламентують цей вид бізнесу, на Лондонській міжнародній конференції підприємців «Offshore - 2000».

Питання діяльності податкових гаваней було поставлено й у доповіді ООН.

У цій доповіді необхідним для всіх ОФЦ вважається:

- уніфікування та прийняття мінімальних регулюючих стандартів;
- надання допомоги у реалізації реформ тим, хто не в змозі самотійно їх здійснити;
- запровадження податку на компанії та приватних осіб, які вдаються до послуг тих ОФЦ, які не дотримуються зазначених вище стандартів;
- здійснення нагляду за офшорною фінансовою діяльністю всіх податкових гаваней та ОФЦ, що покладається на Банк міжнародних розрахунків;
- зняття банківської таємниці з усіх міжнародних фінансових угод, якщо ОФЦ не дотримується цієї вимоги, то до них застосовуватимуться санкції;
- надання всіма офшорними компаніями засвідченої аудиторами звітності та інформації про їхнього останнього власника (бенефіціара);
- призначення офшорною групою банківських контролерів генерального директора, який має досвід роботи у світовому масштабі.

У листопаді 2000р. ЄС було ухвалено безпрецедентне рішення про боротьбу зі злочинно нажитим капіталами будь-якими способами аж до відкриття банківської таємниці.

До ОФЦ при цьому було пред'явлено вимогу привести їхнє законодавство у відповідність до нових положень ЄС.

Всі ці вимоги пов'язані, зрештою, з тим, що офшорні центри, створені колись для легального уникнення податків, перетворилися до певної міри на «пральні для відмивання брудних грошей».

Значну роль у наведенні порядку у сфері офшорного бізнесу грає Міжнародна група боротьби з відмиванням «брудних» грошей (Financial Action Task Force on Money Laundering – FATF).

Ця незалежна організація була створена у липні 1989р. на черговому саміті країн «великої сімки».

Окрім країн-учасниць до її складу входять і міжнародні організації – наприклад, Європейська комісія та Рада зі співробітництва арабських держав Перської затоки.

У 1990р. FATF розробила 40 рекомендацій у рамках реалізації свого основного завдання.

Потім у 1996р. ці рекомендації було переглянуто з метою відображення змін у вирішенні проблеми відмивання «брудних» грошей. FATF здійснює постійний контроль за дотриманням зазначених рекомендацій країнами, що до неї входять, співпрацює з міжнародними фінансовими організаціями, зокрема з МВФ та Світовим банком. [33]

У 2000р. FATF опублікувала доповідь про країни та території, які не співпрацюють з нею в галузі боротьби з відмиванням «брудних» грошей (NCST).

У ньому наведено основні критерії, за якими визначаються NCST.

До них належать, перш за все «лазівки» у фінансовому регулюванні: відсутність або неадекватне регулювання та нагляд за фінансовими інститутами, недосконалі правила ліцензування та утворення фінансових інститутів (відсутність ефективних законів та угод між органами нагляду та фінансовими інститутами).

У доповіді до таких критеріїв відносяться також і юридичні перепони та перешкоди міжнародному співробітництву (зокрема, закони, що забороняють міжнародний обмін інформацією між організаціями по боротьбі з відмиванням

«брудних» грошей з різних країн) та брак коштів, що виділяються на виявлення та заборону діяльності з відмивання грошей.

Торішнього серпня 2002г. до країн і територій, що не співпрацюють з FATF (NCST), належали острови Кука, Домініка, Єгипет, Гренада, Гватемала, Індонезія, Маршаллові острови, М'янма, Науру, Нігерія, Філіппіни, Ніуе, Сент-Вінсент та Гренаді.

У 2002р. з цього списку було виключено Угорщина, Ізраїль, Ліван, Сент-Кітс і Невіс, 2003р. - Україна.

Чотири регіональні групи (по країнах Америки, АТР, Європи, Африки та Близького Сходу) регулярно проводять зустрічі, на яких обговорюється становище з країнами та територіями, які не співпрацюють з FATF. Активне співробітництво України із FATF призвело до того що, що у 2003г.

Україна стала повноправним членом цієї міжнародної організації. [33]

У жовтні 2001р. У зв'язку з терористичними актами в США FATF було проведено надзвичайну сесію, на якій були вироблені спеціальні рекомендації та план цієї організації по боротьбі з фінансуванням терористичної діяльності.

Серед цих рекомендацій були:

- вживання термінових заходів для ратифікації та виконання відповідних документів ООН (насамперед прийнятої ООН у 1999 р. International Convention for the Suppression of the Financing of Terrorism);
- оголошення злочином фінансування тероризму, терористичних актів та терористичних організацій;
- заморожування та конфіскація рахунків терористів;
- повідомлення про підозрілі угоди, які можуть бути пов'язані з тероризмом;
- забезпечення якнайширшої підтримки державній владі у проведенні розслідувань фінансування терористичних організацій, розширення міжнародного співробітництва в цій галузі, налагодження взаємного обміну відповідною інформацією;
- прийняття країнами-членами FATF всіх можливих заходів для того, щоб довести, що вони не надають притулку особам, пов'язаним з фінансуванням

тероризму або залученим до терористичних актів та терористичних організацій, і в разі потреби проведуть екстрадицію таких осіб;

- запровадження у межах боротьби з відмиванням «брудних» грошей перевірки систем грошових переказів;
- вдосконалення заходів щодо ідентифікації клієнтів, які здійснюють електронні перекази грошей;
- гарантування того, що організації, особливо некомерційні, не можуть бути використані для фінансування тероризму.

У квітні 2002р. FATF представила документ, в якому було описано методи фінансування терористів та способи визначення такої діяльності.

Раніше, у лютому 2002 р., FATF провела спеціальний форум, присвячений цій проблемі, в якому взяли участь країни – члени цієї організації, її регіональні відділення та 9 міжнародних організацій.

FATF збільшує кількість країн, що входять до її складу, вона вживає заходів щодо підтримки регіональних організацій, що вирішують ті ж завдання, що і FATF. Такі організації діють:

у регіоні Карибського басейну (Caribbean Financial Action Task Force – CFATF);

в АТР (Asia Pacific Group on Money Laundering - APG);

у Європі (The Select Committee of Experts on Evaluation of Anti-Money Laundering Measures – PC-R-EV);

у Східній та Південній Африці (The Eastern and Southern African Anti-Money Laundering Group – ESAAMLG);

у Південній Америці (South American Financial Action Task Force). [3, с.274]

У рамках FATF діє також офшорна група банківських спостерігачів (Offshore Group of Banking Supervisors).

З липня 2000р. FATF активізувала співпрацю з МВФ та Світовим банком. У 2001р. МВФ та Світовий банк розробили спільну програму (IMF/World Bank Financial Sector Assesment), яка спрямована на інтенсифікацію діяльності щодо боротьби з відмиванням капіталів у світовому масштабі, а також створили механізм координації технічного сприяння країнам, які вживають заходів щодо

протидії відмиванню «брудних» грошей. та фінансування тероризму.

Бюро ООН з контролю за розповсюдженням наркотиків та запобігання злочинам у співпраці з іншими міжнародними та регіональними організаціями розробило програму Global Programme Money Laundering.

ЄС у грудні 2001р. була випущена друга (після 1991 р.) директива боротьби з відмиванням грошей – EU Anti-Money Laundering Directive.

Загалом, з погляду реакцію наступальні дії розвинених країн офшорні центри розділилися на сьогодні на дві групи.

До першої групи належать досить старі та респектабельні офшорні території, які прагнуть усіма силами зберегти свою високу репутацію, - Багамські та Кайманові острови, Кіпр, Мальта, Маврикій та низка інших.

Вони націлені на поступове приведення своїх законодавств до більш цивілізованих норм, вживають заходів щодо боротьби з відмиванням грошей, позбавляються сумнівних компаній.

Друга група – це відносно молоді офшорні центри, які тільки недавно вийшли на цей прибутковий ринок і прагнуть усіляко залучити до себе клієнтів.

Вони розглядають офшорний бізнес як спосіб свого виживання в умовах дефіциту природних та людських ресурсів, а «атаку» на цей бізнес із боку Заходу – як невиправдане вторгнення до їхньої податкової бази.

Так, наприклад, азіатські офшори, розташовані в басейнах Тихого та Індійського океанів, не поспішають відкривати свої реєстри міжнародним експертам та інспекторам, як цього вимагають Велика сімка та світові фінансові інститути.

Зрештою, незважаючи на всі зусилля Заходу, у питанні контролю над офшорами залишається ще багато невирішених проблем.

Зрештою, оцінюючи перспективи офшорного бізнесу в сучасній світовій економіці, слід враховувати ту обставину, якою мірою він «очищатиметься» від операцій, пов'язаних із власне відмиванням «брудних» грошей, зберігаючи при цьому свою роль важливого чинника подальшої лібералізації загальносвітової зовнішньоекономічної системи. зв'язків, що розвивається за дедалі яснішими, прозорішими і однаковішими правилами.

Як досить дотепно зазначає відомий теоретик проблем офшорного бізнесу Дж. Пеппер, «якщо офшорна ментальність передбачала використання методів, публічно визнаних лазівками, то нова методологія повинна будуватися на вмілому використанні звичайних інструментів, що використовуються повсюдно.

Це означає злитися з довкіллям, стати невидимим.

Кожен бізнес має носити у собі свій «внутрішній офшор», що складається зі схем роботи, породжених інтелектом, а не волею чергового острівного уряду».
[17]

Суперечки про те, чим же таки є офшорні зони – благом або злом, не вщухають з моменту їх появи на світ.

Примітно: навіть адміністрація США, яка оголосила хрестовий похід проти офшорів у зв'язку з скандалом, що розгорівся навколо "Бенк оф Нью-Йорк", була змушена офіційно визнати, що саме в практиці офшорних зон найповніше реалізується один із фундаментальних принципів ринкової економіки "Дозволено все, що не заборонено законом.

Глибоко помиляються ті, хто вважає, що світова громадськість відкидає офшорну індустрію, і що подібна практика властива лише острівним країнам, що розвиваються. Офшорними територіями є цілі європейські держави, наприклад, Ірландія, Люксембург або Мальта, а також частини високорозвинених країн – провінція Канади Нью-Брансуїк, американський штат Вайомінг, швейцарський кантон Цуг.

Сприятливі режими оподаткування надають Канада та Великобританія, США та Швейцарія, Ірландія та Японія. У принципі будь-яка країна має такі особливості податкового законодавства, які можуть бути використані з метою міжнародного податкового планування. "Чистих" офшорних зон у світі близько 80, більша їхня частина зосереджена в Європі та Карибському регіоні.

Якщо проаналізувати напрями розвитку офшорного бізнесу в Україні, слід зазначити, що в Україні, як і в усьому світі, використанням офшорних структур прагнуть забезпечити захист активів, майнове планування та використання трастів, забезпечення конфіденційності та відмивання "брудних грошей".

При цьому як самостійний напрямок використання ОК українськими

громадянами та підприємствами слід виділити незаконне вивезення капіталів за кордон.

Необхідно також визнати і те, що саме незаконне вивезення капіталу та відмивання "брудних" грошей є головними, тісно пов'язаними між собою напрямками розвитку офшорного бізнесу в Україні. Під розмови про те, що економіка, що реформується, потребує іноземних інвестицій, країна перетворилася на світову "пральню" з відмивання злочинно зароблених коштів. Дійшло навіть до публічних закликів "амністувати" незаконно вивезені з країни кошти, якщо їх буде повернуто в Україні.

Інвестицій це не додало, але подібна "ліберальність" української влади не пройшла даремно - "Україна може перебувати у спеціальному списку країн, які вважаються міжнародними центрами відмивання грошей" [26].

Ще однією обставиною, що посилює ситуацію з офшорним бізнесом Ще однією обставиною, що посилює ситуацію з офшорним бізнесом в Україні, особливо в частині неконтрольованого експорту капіталів, є діяльність на території європейських банків, всюдозволеності і безкарності яких дивуються навіть експерти секретарських компаній.

Ось як про це пише у своїй книзі Дж. Пеппер: "...вже кілька років ці банки із завидною стабільністю займаються відмиванням грошей (назвемо речі своїми іменами) у всіх можливих формах та видах..." і далі: "мене завжди дивувала одна річ: як можна так довго і безболісно існувати поруч із державою, яка намагається підтримувати суворий валютний та податковий контроль (з Україною) і не нарватися на неприємності» [6].

Слід зазначити, що в деяких офшорних юрисдикціях, наприклад, держава Ніуе та острови Теркс і Кайкос, можлива установа компанії з офіційною назвою, написаною будь-якою мовою. Тому, заснувавши ОК з українською назвою, нечисті на руку бізнесмени в даний час мають унікальну можливість переводити карбованцеві платежі відразу на рахунки офшорних фірм через карбованцеві коррахунки європейських банків у банках-кореспондентах.

Причому зовні такий платіж нічим не відрізняється від звичайного перерахування всередині країни, для переконливості навіть вказується

індивідуальний номер платника податків (ПН) одержувача (зазвичай, це ПН банку, в якому відкрито кореспондентський рахунок європейського банку).

Таким чином, здійснюється обхід валютного контролю, і при переказі коштів за кордон не треба оформляти та залишати у банку паспорт угоди. Все це дає можливість безконтрольного переказу за кордон будь-яких коштів [14].

Дуже ефективним методом незаконного вивезення капіталів є робота через офшорну структуру, створену українським експортером для ведення від її імені зовнішньоторговельних операцій.

Ось як виглядає схема, що була в 90-ті роки справжнім бичем української економіки: "основна частина продукції йде по бартеру за сировину, метал, енергію ... основна маса фінансових коштів акумулюється за кордонами України, експортні потоки в основному йдуть через посередницькі фірми в офшорних зонах, часто засновниками таких фірм виступають вищі посадові особи підприємств чи його родичі" [13].

Таке становище буде доти, доки законодавчо оформлені економічні та правові аспекти співробітництва українських підприємств і компаній, зареєстрованих в офшорних юрисдикціях.

Слід зазначити, що у цій ситуації страждає як держава, а й саме підприємство, оскільки мети кримінального збагачення окремих осіб вступають у протиріччя як з інтересами держави, а й цілями процвітання самого підприємства.

3.2. Офшорні зони як засіб зростання інвестиційного потенціалу

Серед світових офшорних центрів можна виділити кілька видів офшорів, які спеціалізуються на інвестиційній діяльності. Деякі з них залучають інвестиції з провідних країн світу та перенаправляють їх у різні держави.

Інші офшори створюють належні умови для тих, хто бажає отримати право на проживання в цих офшорних юрисдикціях, придбавши в них нерухомість. Зазвичай, від заявника не вимагаються документи про легальність інвестованих коштів. У ряді країн створюються вільні економічні зони, які мають значні

податкові й інші преференції.

Інвестиційні офшорні юрисдикції характеризуються, насамперед, пільговими податковими умовами залучення іноземного капіталу в країну (залежну юрисдикцію).

Ці кошти можуть використовуватися як для реінвестування в інші держави, так і для прискореного розвитку окремих територій приймаючої країни, які відстають у розвитку або постраждали від стихійних лих чи воєн, за допомогою створення різних видів спеціальних економічних зон.

Вивчення досвіду таких територій із залучення іноземних інвестицій сприятиме запровадженню в Україні ефективного законодавства щодо заснування нових індустриальних парків, а в майбутньому – і вільних економічних зон. Загалом, можна виокремити такі види інвестиційних офшорів:

- 1) класичні інвестиційні офшори (посередники в залученні та спрямуванні інвестицій в інші країни);
- 2) держави (залежні юрисдикції) з інвестиційними спеціальними економічними зонами в різних формах;
- 3) держави (залежні юрисдикції), які пропонують різні умови проживання (або навіть громадянство) за певні інвестиції в їхню економіку.

Відповідно до цієї градації сформовано структуру нашого посібника.

Особливу увагу приділено аналізу спеціальних економічних зон, які приймають різні форми (зона вільної торгівлі, вільна зона грального бізнесу, зона зі спрощеною системою оподаткування, територія пріоритетного розвитку, індустриальні парки, вільна економічна зона тощо).

Це важливо для пошуку відповідних форм інвестування через спеціальні економічні зони для відновлення Донбасу та інших проблемних територій України. Більшість інвестиційних офшорних зон має відносно прості вимоги з ліцензування й регулювання діяльності інвестиційних офшорних компаній.

Багато інвестиційних офшорних юрисдикцій стягують певні податки, проте це не податок на прибуток узагалі, або стягують його лише з певних категорій доходу чи нижчий, ніж у тій країні, де платники є податковими резидентами. Відсутність податку на прибуток, зазвичай, є частиною політики

залучення іноземного капіталу. У низці інвестиційних офшорів застосовують і таку форму, як звільнення від ПДВ частини митних платежів для інвестиційних товарів.

Певний рівень секретності також властивий для інвестиційних офшорних юрисдикцій, як і для окремих країн.

Проте більшість держав не захищає цю інформацію від розслідування правоохоронними органами іноземної країни, особливо коли розслідування здійснюється відповідно до міжнародних договорів.

Особливість інвестиційних офшорних юрисдикцій – наявність надмірно жорстких правил захисту комерційної таємниці.

Офшорні інвестиційні юрисдикції мають, зазвичай, систему подвійного валютного контролю. У її основі – відмінність між резидентами й нерезидентами, а також між національною та іноземною валютами.

Загальне правило – резиденти піддаються валютному контролю, а нерезиденти – ні.

Проте нерезиденти піддаються звичайному контролю стосовно місцевої валюти. Із компанією, створеною в офшорній юрисдикції, що належить нерезидентам і виконує свою діяльність зовні юрисдикції, поводяться як із нерезидентом із погляду валютного контролю.

Іноземна особа може сформувати компанію в країні податкового притулку для ведення бізнесу в інших юрисдикціях. У цьому випадку компанія не підлягатиме валютному контролю в податковому притулку, оскільки вона не здійснює операції у валюті інших юрисдикцій і не займається бізнесом у цій офшорній юрисдикції.

Більшість інвестиційних офшорних юрисдикцій мають надійні засоби зв'язку (телефонні, кабельні та телексні послуги зв'язку, а також Інтернет для їх з'єднання з іншими країнами). Багато хто має також регулярний повітряний зв'язок із провідними державами світу.

Використання офшорних юридичних осіб дає можливість розміщувати капітал у твердій валюті в надійних банках стабільної країни. Великі секретарські компанії з визнаною міжнародною репутацією мають усталені

зв'язки й можливість відкривати для своїх клієнтів рахунки в першокласних зарубіжних банках.

Офшорній фірмі може бути відкритий валютний банківський рахунок у зарубіжному банку. Такий рахунок може використовуватися для безготівкових розрахунків, здійснення інших операцій (перекази, акредитиви, банківські гарантії) або для акумуляції неформальних фундацій коштів як «скарбничка» грошей.

Зміст офшорного бізнесу для вітчизняних бізнесменів полягає в тому, що за кордоном з'являється новий «самостійний» суб'єкт господарських відносин, який повністю перебуває під контролем українського підприємця. Найчастіше офшорна компанія подається як незалежний закордонний партнер української компанії.

На цьому побудовано найпоширеніші способи податкового планування з використанням таких фірм. Попри гадану простоту, усі деталі таких схем потребують опрацювання, адже правила податкового й валютного контролю постійно змінюються. Існує чимало причин, які призводять до відпливу капіталу з України.

Найважливіші з них мають економічний характер. Це – нестабільне й навіть обтяжливе податкове законодавство, примусовий продаж валютних надходжень при існуванні реальної загрози девальвації гривні, можливість досудового списання коштів із рахунків підприємств тощо. Інша, не менш важлива причина пов'язана з політико-правовою нестабільністю, недовірою підприємців і громадян до судової системи й апеляційних процедур, військовими діями на Сході України.

Саме щоб уникнути економічних та політичних ризиків, капітали в значних обсягах виводять із легального виробничого й торговельного обороту України за кордон.

Загальновідомі методи, які при цьому використовуються, можна умовно розділити на дві групи.

До першої відносять так звані прямі методи, коли капітал вивозиться в явному вигляді. Це – неповернення валютної виручки від експорту товару,

неввезення імпортного товару після здійснення попередньої оплати, утрата капіталу у зв'язку з удаваним неефективним використанням майнових цінностей за межами країни та ін.

Друга група включає непрямі методи впливу капіталу, які більш складні, а тому й небезпечніші, оскільки при їх застосуванні досягається не лише ефект переміщення капіталу, а й виведення його з-під оподаткування.

У цьому випадку реально здобуті в Україні кошти легально працюють після оподаткування на бюджети інших країн. Але найчастіше застосовується механізм передачі доходу в країни з більш низьким рівнем оподаткування за допомогою виставлення рахунків за фіктивні операції, роялті, використання трансфертного ціноутворення й т. ін.

Наша країна, за даними Світового банку, за 1990–2020 рр. увійшла в п'ятірку економік світу, котрі пережили найбільший інвестиційний спад (-73,6 %).

За результатами 1990–2020 рр. Україна очолила світовий рейтинг інвестиційного виснаження. Причому за всі роки незалежності її валові накопичення жодного разу не наблизилися до рівня 1990 р.

Тому керівництву країни треба шукати способи підвищення інвестиційної привабливості України, ураховуючи досвід і розвинутих держав, і тих, що розвиваються.

У цьому плані особливо показовий досвід Китаю, у якому фізичні обсяги щорічних накопичень в основний капітал у 1990–2015 рр. зросли в 17,7 раза, а у 2020 р. вони перевищили показник 1990 р. в 19 разів.

3.3. Удосконалення державного та правового регулювання як запорука успішної міжнародної діяльності офшорних зон

Офшорні механізми стали одними з найпоширеніших корпоративних інструментів, що забезпечують оптимальне проведення закордонних операцій.

Застосування податкового планування з використанням офшорних схем дає змогу значно знизити податкове навантаження компанії та залучити ці кошти

на додатковий розвиток.

А використання офшорних механізмів в європейському оподаткуванні зумовлено бажанням отримувати не тільки чисті податкові пільги, але й інші унікальні складові офшорного бізнесу, такі як податкове планування вищої якості, висока репутація та надійність офшорної структури.

Офшоризація являє собою дуже суперечливий процес, адже з однієї сторони, співпраця з офшорними зонами дає підприємствам змогу оптимізувати рівень оподаткування, а з іншої – являє собою причину неконтрольованого відтоку капіталу з країни, що згубно впливає на економіку країн. «Відмивання» грошей – зараз основна причина використання офшорів, саме тому офшоризація складає все більшу загрозу економіці країн, а як результат – і фінансовій безпеці [43].

Якщо раніше підприємства використовували офшори для оптимізації податків для організації виробництва товарів, послуг та їх подальшої реалізації в країні-імпортері, то зараз податкові гавані використовують для «відпливу капіталу».

Це основна загроза, що впливає на стабільність економік країн світу: такий стрімкий відтік капіталу залишає відбиток навіть в провідних країнах зі стабільною економікою та помірними податковими умовами. З таких країн виводять гроші у більш економічно нестабільні країни, де панує привабливий інвестиційний клімат.

Згідно з даними Світового банку, українських бізнес сплачує близько 135 різних видів податків та зборів. Податкове навантаження на економіку нашої країни є на рівні 44 %, натомість у країнах Центральної та Східної Європи, які входять до ЄС – 30 %.

Ось чому офшорна зона – це один із способів полегшити ведення бізнесу та легально зменшити податкове навантаження для резидентів та створити привабливий клімат для інвесторів [42].

Всього в Україну надійшло інвестицій з 138 країн світу. Найбільша кількість з них протягом 2015–2019 років надходила з Кіпру.

Так, у 2019 році, інвестиції з Кіпру, Британських Віргінських островів та

Белізу становлять 38,6 %.

За останні роки економіка України пережила стрімкий відтік капіталу в офшорні зони, натомість ці кошти можна було спрямувати на погашення державного боргу.

Постає питання: чому інвестори виводять гроші з України? Все пояснюється просто – через неефективну державну політику. Бізнес в Україні не відчуває підтримку з боку держави, в кризових умовах податкове навантаження лише зростає, що призводить до продажу майже всіх портфельних інвестицій в Україні.

При чому майже 90% капіталу було виведено до Кіпру. Чому саме Кіпр?

Привабливість пояснюється тим, що між Україною та Кіпром вже багато років існує договір про уникнення подвійного оподаткування, до того ж відіграє роль близькість Кіпру.

З іншого боку, відповідно до даних УкрСтату, Кіпр – основний інвестор.

Не дивлячись на те, що юридично Кіпр не є офшором, влада острова створила вигідну систему оподаткування, щоб не втратити прибутки. На сьогодні, Україна з Кіпром переглянула двосторонні угоди (ставки) про оподаткування задля запобігання вивезення капіталу в цю офшорну зону.

Отже, офшорні зони утворюють структурні деформації в бюджеті, роблять економіку країни ще більш залежною та прив'язаною до іноземних позикових траншів. Це все негативно відображається на конкурентоспроможності та економічній безпеці країни. Те, що офшорні зони неабияк впливають на економіку держави вже зрозуміло.

Звичайно, не лише офшори згубно впливають на рівень фінансової безпеки України: високі темпи інфляції, наприклад, теж значно погіршують ситуацію.

Потенційними загрозами економічній безпеці України можна зазначити події, що стануться за прогностичними даними, які в силу свого впливу нестимуть загрозу злагодженого функціонування та розвитку комплексу політик держави -економічно-соціальної та політичної.

Оскільки загрози фінансовій безпеці поділяють на дві групи – зовнішні та внутрішні, в багатьох працях безпекознавців вже окреслені ймовірні загрози.

Внутрішні: занижений рівень технологічного розвитку у галузях, не сумісно високі затрати на виробництво товару, але низька його якість, що у комплексі призводить до низького рівня конкурентоспроможності держави [48].

Зовнішні загрози: нераціональна структура експорту та сильна залежність від імпортованих товарів, «відтік мізків» – процес масової еміграції в більш розвинені країни, неефективна податкова політика та митний контроль, недостатнього рівня налагоджені зовнішньоекономічні відносини тощо.

Слід відзначити, що за роки незалежності Україна долучилася до головних міжнародних інституцій (ОЕСР, МВФ, Світовий банк, ФАТФ, Міжнародна податкова асоціація (IFA), Міжнародне бюро податкової документації (IBFD) тощо) та регіональних організацій (передусім у межах ЄС), дотичних до глобальної політики деофшоризації, імплементувала частину ініціатив і рекомендацій у цьому напрямі (Конвенція MLI, План BEPS, договір FATCA, правила CFC щодо діяльності контрольованих іноземних підприємств), уклала 77 угод з іншими країнами про уникнення подвійного оподаткування доходів та майна, а також розпочала модернізацію системи обміну податковою інформацією з використанням єдиних стандартів (правила EOIR за стандартом CRS).

Тобто, можемо говорити про те, що система інституційного забезпечення державної антиофшорної політики України поступово стає інтегрованою у глобальну інституційну систему і переймає кращу регуляторну практику.

В той же час, залишається чимало важливих глобальних та європейських інституцій, котрі не співпрацюють з Україною або недостатньо враховують її інтереси у боротьбі з «відмиванням» капіталу та ухиленням від сплати податків.

В цьому контексті нашій державі варто посилювати курс на зміцнення власної економічної і фінансової безпеки, активніше реалізовувати заходи щодо гармонізації і лібералізації валютноподаткового законодавства, напрацювання і просування законопроектів з питань покращення контролю за трансфертним ціноутворенням і діяльністю контрольованих іноземних підприємств, протидії «розмиванню» податкової бази, агресивному плануванню та переміщенню капіталу за кордон.

Ще одною прогалиною у реалізації політики деофшоризації в Україні є неготовність до остаточного запровадження правил оподаткування контрольованих іноземних підприємств (CFC) через затягування прийняття необхідних правових інструментів.

Ситуація частково була вирішена завдяки прийняттю Закону України № 1117, проте не без недоліків, якими, значно знизилася цінність його прийняття.

Зокрема, у прийнятому законі була видалена норма щодо особистої відповідальності інспекторів за необґрунтовані «сумнівні» донарахування у ході податкових перевірок (для зменшення адміністративного тиску на підприємства з боку фіскальних органів і попередження появи корупційних діянь), а також визначена відсутність будьякої відповідальності для платників податків, що підпадають під дію цього закону до кінця 2023 року.

І тут варто відзначити, що не створені жодні механізми, які б завадили в подальшому продовжити дію норми про скасування відповідальності для таких платників на наступні періоди.

В той же час, прийнятим законом визначаються особливості оподаткування КІК та їх контролюючих осіб – останні будуть зобов'язані надавати податкову декларацію з визначенням прибутку контрольованих ними іноземних компаній.

До цієї декларації необхідно буде додати:

а) фінансову звітність КІК за період, прибуток за який урахований під час визначення бази оподаткування з податку, або в разі відсутності фінансової звітності – інші документи;

б) аудиторський висновок щодо фінансової звітності КІК, якщо відповідно для КІК встановлено обов'язкове проведення аудиту такої фінансової звітності або добровільне здійснення аудиту такою іноземною компанією.

Доцільно зазначити також і те, що у Верховній Раді України було зареєстровано кілька різних законопроектів, що тією чи іншою мірою регулюють питання запровадження правил КІК, хоча жоден із них не дійшов навіть до першого читання.

В числі цих законопроектів слід назвати наступні:

– проект Закону «Про повернення капіталів, що перебувають та зареєстровані в Республіці Кіпр, офшорних зонах та інших юрисдикціях, звільнених від подвійного оподаткування, або тих, що мають пільговий режим оподаткування» – відкликаний 29.08.2019 р.;

– проект Закону «Про внесення змін до Податкового кодексу України у зв'язку з прийняттям Закону України «Про податковий суверенітет України та офшорні компанії» – відкликаний 29.08.2019 р.;

– проект Закону «Про податковий суверенітет України та офшорні компанії» – відкликаний 29.08.2019 р.;

– проект Закону «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо запровадження податку з операцій з офшорними юрисдикціями» – відкликаний 29.08.2019 р.;

– проект Закону «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо встановлення кримінальної відповідальності для осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, за підприємницьку діяльність із використанням офшорних зон та визначення підслідності злочину)» – відкликаний 29.08.2019 р.;

– проект Закону «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо запобігання розмиванню бази оподаткування та перенесенню прибутку в офшорні зони» – відкликаний 29.08.2019 р.;

– проект Закону «Про внесення змін до Податкового кодексу України (щодо оподаткування прибутку контрольованих іноземних компаній)» – відкликаний 29.08.2019 р.

Тобто, фактично формування нової парламентської більшості в Україні у 2019 році поклато край всім існуючим напрацюванням в питання деофшоризації вітчизняної економіки, а прийнятий згодом Закон України № 1117 не позбавлений ряду істотних недоліків і потребує доопрацювання.

В Україні стратегічний напрям розвитку великою мірою обумовлений соціально орієнтованою державно політикою, яка визначається в цілях, завданнях, напрямках і пріоритетах на короткострокову перспективу.

Водночас багато реформ не дають, на жаль, бажаного результату. Проблеми формування та реалізації на практиці ефективної державної політики в масштабах всієї країни набувають особливої ваги.

Те, що обсяг відтоку капіталу перевищує ВВП нашої країни, що за кожен рік виводиться близько 8 млрд. дол. США в офшори, дає чітко зрозуміти, що необхідно якнайшвидше переймати зарубіжний досвід щодо контролю офшорних зон.

Перш за все необхідно законодавчо визнати списки чорних, білих та сірих офшорних зон, що були зведені ОЕСР, FATF, FinCEN та іншими компаніями.

Наступним кроком має бути повна заборона будь-яких економічних відносин принаймні з чорними та сірими офшорними зонами.

З іншої сторони, для покращення стану економіки країни та фінансової безпеки, необхідно й провести декілька реформ, адже неможливо викоринити титанів міжнародних відносин – офшорні зони – повністю, але можна зробити їх менш привабливими для підприємств.

Україна теж хоче бути «у тренді» щодо глобальної деофшоризації, доказом чого є зареєстрований у Верховній Раді України у 2016 р. документ «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо запобігання розмиванню бази оподаткування та перенесенню прибутку в офшорні зони», що передбачає впровадження правил CFC.

Україна долучилася до Плану BEPS та взяла на себе зобов'язання імплементувати так званий Мінімальний стандарт Плану дій BEPS – обов'язкові чотири заходи з п'ятнадцяти запропонованих, а саме:

- п'ятий захід, що спрямований на боротьбу з податковими зловживаннями, пов'язаними з використанням спеціальних шкідливих режимів оподаткування (countering harmful tax practices);

- шостий захід, спрямований на попередження зловживань при застосуванні конвенцій про уникнення подвійного оподаткування (preventing tax treaty abuse);

- тринадцятий захід, направлений на вдосконалення вимог чинних національних правових норм до документації з трансфертного ціноутворення

(transfer pricing documentation and country-by-country reporting);

– чотирнадцятий захід, мета якого – підвищення ефективності механізмів вирішення спорів між країнами при застосуванні договорів про уникнення подвійного оподаткування (cross-border tax dispute resolution).

Якщо задуматись, чому наше суспільство намагається уникнути податків та вивести гроші в офшори, то відповідь лежить досить поверхнево.

Людина не буде ухилятися від податків, якщо вона буде бачити куди йдуть сплачені нею збори – на рівень медицини (професійний та якість устаткування), на якість освіти, загальний стан міст тощо. Забезпечивши це, держава вже на трохи зменшить зацікавленість в офшорах.

У багатьох працях стверджують, що податки в Україні необхідно зменшувати, що лише це допоможе налагодити економічну ситуацію.

Моя ж думка протилежного боку, вона базується на принципі «покажіть населенню куди йдуть податки». Звичайно, помилковою буде думка, що можна знищити елемент «офшори» з міжнародних економічних відносин українських підприємств, проте метою нашої країни є оптимізувати кількість капіталу, що надходить в офшори. Якщо зменшити відтік капіталу принаймні на третю частину, то це буде вже додаткові 2,6 млрд. дол. в бюджет.

Такі додаткові кошти (які, в принципі, й мали бути в державному бюджеті) дозволять за досить короткий термін погасити державний борг, покращити ситуацію з ВВП – це надасть економіці певної стабільності.

Зі стабільністю економіки прийде менш похитний валютний курс, понизиться й темп інфляції, комплексне покращення цих показників призведе до покращення стану фінансової безпеки України.

Тобто програма деофшоризації української економіки має базуватись на кількох системних принципах:

– кардинальне покращення умов для здійснення економічної діяльності, включаючи інституціональну та політичні реформи;

– посилення у відповідності до міжнародної практики ступеня відповідальності за порушення податкового законодавства;

– забезпечення транспарентності всіх економічних акторів, діючих в Україні;

– вихід на якісно новий рівень міжнародної співпраці з обміну податкової інформації та по розкриттю фіскальних порушень.

Виходячи з вищеперерахованих принципів, можна сформувати конкретні пропозиції щодо деофшоризації економіки України.

1. Необхідно змінити відношення факторів, які сприяють залученню та вилученню капіталу з країни. Для цього необхідно покращити умови ведення бізнесу, створити сприятливий інвестиційний клімат як для вітчизняних, так і для іноземних інвесторів. Ці зміни носитимуть системний характер і передбачатимуть: підвищення прозорості судових процесів, стабільність законів та неухильність від них, належний захист власності, розвиток фінансової інфраструктури, відновлення довірчих стосунків населення з владою та багато іншого.

2. Доцільною була би розробка законодавства про національні компанії.

Тобто розширення діючого законодавства, внесенням поняття «національна компанія», яка має відповідати наступним критеріям: зареєстрована в Україні, є великим платником податків, торгується на українській біржі (для цього ще необхідно провести реформи у біржовій торгівлі, які забезпечать реальне функціонування українських бірж), має стабільні фінансові показники та витрачає на соціальні проекти не менше 1% від виручки.

Дані характеристики можна коригувати, проте, на нашу думку, такі нововведення можуть дати можливість державі знизити ризик переходу національної компанії під контроль іноземних ТНК. У той же час, законодавство має надавати певні привілеї компаніям, які відповідають встановленим характеристикам.

Наприклад, отримання певної знижки на відсоток при кредитуванні. Формування національної компанії має сприяти оптимізувати обсяги співпраці з офшорними юрисдикціями.

3. Державним компаніям слід поступово зменшувати використання

офшорних трейдерів та від угод з купівлі-продажу активів з офшорними компаніями або компаніями-провідниками із престижних НПЮ.

4. Важливо підвищити ефективність контролю за трансфертним ціноутворенням, яке є важливим каналом легального та нелегального переміщення капіталу в офшори. Це буде можливим, за умови введення та функціонування змін в податковому законодавстві.

Оскільки, за експертною оцінкою, в 2021 році кожна сьома перевірка трансфертних цін в світі закінчувалася застосуванням штрафних санкцій за порушення правил трансфертного ціноутворення, у даному питанні необхідний досить глибинний та диференційований підхід.

5. Деофшоризація не зможе бути ефективною без підвищення відповідальності за недотримання податкового законодавства. Саме гармонізація антиофшорної та податкової політики є одним із ключових процесів.

6. Боротьба з корупцією, яка руйнує економіку країни – також одна зі складових процесу деофшоризації. Слід вжити дієвих заходів щодо антикорупційної політики, в боротьбі з «діленням» державного бюджету.

Корупція не лише сприяє відтоку капіталу в офшорні зони, але і підтримується офшорними капіталами. У світі просліджується тенденція фінансової рівності та прозорості, яку можна досягти за умови реальної деофшоризації української економіки.

Необхідно формувати привабливий інвестиційний клімат, а згодом і поняття національного економічного патріотизму.

Висновки до розділу 3

Сьогодні офшорні зони відіграють важливу роль в сфері перерозподілу капіталу на глобальному рівні. При цьому деякі офшорні банківські центри вже здатні конкурувати з провідними світовими фінансовими центрами. Узагальнено офшорний бізнес — це особлива господарська діяльність підприємств, що здійснюється в зонах пільгового оподаткування і досить слабкого (в основному) контролю з боку держав.

Основною умовою установи офшорних компаній є те, що підприємствам заборонено вести свою господарську діяльність на території офшору. Тому в офшорних зонах найчастіше розташовуються головні офіси підприємств, коли філії знаходяться в тих країнах, де власник компанії є резидентом.

Офшорна зона є однією з різновидів існуючих вільних фінансовоекономічних зон, характерними рисами яких є створення для підприємців сприятливого валютно-фінансового, фіскального режиму, високого рівня банківської і комерційної таємниці, лояльності державного регулювання та сприятливої податкової системи. Що ж стосується визначення ролі офшорних компаній у системі міжнародного бізнесу, то думки дослідників кардинально розходяться. Не можна однозначно стверджувати, що офшорні механізми є негативним правовим явищем. Дуже часто офшорні механізми виконують позитивну роль для держав і тому вони мають право на існування.

У світі офшорні юрисдикції діють як альтернатива державам з високим оподаткуванням. До них звертаються суб'єкти господарювання, як правило, з економічно розвинених країн.

Офшорні юрисдикції стають конкурентами на світовому рівні, запобігаючи встановленню податковій монополії. Ліквідація офшорних юрисдикцій може привести до запровадження одного підвищеного рівня оподаткування в країнах для всіх платників податків.

У випадку заборони здійснювати операції з офшорними юрисдикціями це може викликати спотворення фінансових потоків і вплинути на режим вільної торгівлі в усьому світі.

Офшорні юрисдикції є спеціальним механізмом стимулювання інвестиційної діяльності і збільшення надходжень до бюджетів депресивних територій, економічний ефект в яких досягається завдяки розширенню бази оподаткування та зменшенню податкового навантаження.

Однак, на жаль, можна констатувати, що сьогодні офшорний сектор глобальної фінансової системи є джерелом криз як для світової економіки в цілому, так і для національних економік країн, що розвиваються відповідно до ринкових і соціальних умов. Це пояснюється тим, що сучасний світ офшорів ускладнюється і розглядається вже не тільки крізь призму кількох незалежних держав, які здійснюють своє суверенне право встановлювати власні закони і вводити податкові системи, але і з розумінням факту формування кількох мереж впливу, контрольованих провідними державами світу – насамперед, Великобританією та США.

Кожна з таких мереж тісно взаємодіє одна з одною. Наразі на міжнародному рівні вже активно ведеться боротьба з проблемою відмивання грошей в офшорах. Такі організації як ОЕСР, FATF та інші впроваджують досить ефективну антиофшорну політику, яка дозволяє стримати та регулювати потік коштів, запобігаючи їх відтік в офшори. Ці міжнародні інституції пропонують рекомендації щодо змін внутрішнього законодавства, ухвалення податкових конвенцій, обміну фінансовою інформацією між країнами, інтенсифікації міжнародного співробітництва та боротьби з незаконним відмиванням грошей.

Світ занурюється в епоху TRANSPERANCY (повна прозорість), з'являються 15 правил BEPS, автоматичний обмін інформацією між податковими країнами світу та інші інструменти, які повинні завадити пануванню офшорів на глобальному фінансовому ринку.

Україні необхідно імплементувати таку політику контролінгу діяльності з офшорними зонами, бо з існуючими темпами, відтік капіталу буде лише збільшуватися, тим самим погіршуючи рівень фінансової безпеки.

Слід провести реформи, що стимулюватимуть свідомість населення щодо сплати. Відплив вітчизняного капіталу в офшорні зони відбувається в першу чергу через панування несприятливого інвестиційного та податкового клімату. Через це вітчизняні та іноземні інвестори розміщують кошти у інших країнах, які характеризуються більш сприятливими умовами.

На сьогодні існують різні можливості проведення деофшоризації української економіки. Як показує міжнародний досвід, досягти повної деофшоризації, по-перше, неможливо, по-друге, не потрібно.

Слід оптимізувати обсяги використання офшорних зон так, щоб була користь для підприємницького сектору, але при цьому не створювалась загроза фінансовій безпеці держави. За умови введення системної реформи, яка би сприяла створенню привабливого інвестиційного клімату та бізнес-сфери, вдосконалення законодавства та дотримання рекомендацій, наданих міжнародними організаціями, можна досягти стабільного стану фінансової безпеки України.

В будь-якому разі, кількість компаній, які так чи інакше користуються безподатковими режимами, стабільно зростає.

Найбільший приріст спостерігається в тих офшорних юрисдикціях, які швидше пристосувалися до нових умов, стали більш прозорими і виявляють готовність приймати участь в обміні інформацією з державними органами інших країн.

В кінцевому рахунку вони стимулюють економічне зростання і розвиток конкуренції, слугують невід'ємним атрибутом глобалізації світової економіки.

Та в осяжній перспективі офшорний бізнес збереже свій вагомий вплив на розвиток глобальної економіки.

ВИСНОВКИ

Офшорні зони мають багату історію. Вони зародилися за часів існування Стародавню Грецію, проте у сучасному розумінні виникли лише 60-ті гг. ХХ ст.

Для багатьох малорозвинених країн метою створення офшорів є залучення іноземних інвестицій у економіку.

Особливостями офшорних зон є:

- спрощений процес реєстрації нерезидентів, за якого сплачується лише суто символічна сума;
- за заниженими ставками сплачуються нерезидентами податки з прибутку та прибутковий податок з фізичних осіб;
- гарантується конфіденційність діяльності офшорних компаній, вони звільнені від державного валютного контролю.

На глобальному фінансовому ринку офшорними зонами є не лише офшорні юрисдикції, а й усі світові фінансові центри, оскільки offshore – «поза берегом».

У рамках світових фінансових центрів сформувалися глобальні фінансові центри – системоутворюючі глобальні офшори, що встановлюють стандарти та норми для учасників фінансової системи, тобто для інших офшорних фінансових центрів.

Оншорно-офшорні центри відрізняються від офшорних своїми інституційними та фінансовими зв'язками з економікою країн базування, а відДФЦ - тим, що служать інстанціями обслуговування глобальних центрів і зазнають регулюючого впливу їхні сторони.

Мета їх створення – структурний розвиток держави.

Офшорна зона - територія, на якій юридично закріплені низькі податки або повністю відсутнє оподаткування для компаній певного типу.

Офшорні зони класифікуються за різними ознаками:

- за престижністю,
- універсальністю,

- способами нарахування податків,
- конфіденційності.

Основним суб'єктом офшорної зони є офшорна компанія. Головна особливість правового становища офшорної компанії – наявність нерезидентного статусу. Це означає, що центр управління та контора офшорної фірми знаходяться за кордоном або взагалі відсутні.

У більшості випадків реєстрація офшорної компанії в країнах з пільговими податковими режимами має такі цілі, як мінімізація рівня оподаткування компанії та всієї підприємницької групи та скорочення витрат на ведення бізнесу в країнах з високими ставками податків. Тим самим країна, резидентом якої є така компанія, втрачає податкові надходження. ТНК та ТНБ створюють в офшорах холдинги та дочірні компанії для використання механізму перерозподілу свого прибутку та ухиляння від податків.

Одним із способів ухилення від податків є трансферне ціноутворення – це ціноутворення між пов'язаними компаніями, що використовуються найчастіше для мінімізації оподаткування, наприклад, компаніями нафтогазових та металургійних галузей.

Основні способи трансфертного ціноутворення – завищення ціни угоди під час перекладу доходу у високоподаткову країну та навпаки та структурування балансу компанії для мінімізації доходу за рахунок фінансування зобов'язань дочірніх компаній у високоподаткових країнах.

Різновидами офшорної компанії є торгово-посередницькі компанії (експортно-імпортні фірми, закупівельні та дистриб'юторські компанії), компанії холдингового типу (оперативно-холдингові компанії, інвестиційні компанії, компанії з володіння судами, компанії з володіння нерухомістю, компанії з володіння об'єктами промислової власності), компанії фінансового профілю (офшорні банки, фінансові посередницькі компанії, підприємства страхового сектора, компанії загального страхування, керовані підприємства, перестраховальні підприємства).

Основні доходи офшорної зони складаються від зборів за реєстрацію та перереєстрацію, податкових надходжень. Значне збільшення кількості

офшорних зон, що виникають, пов'язується з переходом розвинених країн до монетаристської моделі управління економікою, що призвело до посилення різних вимог, що пред'являються до банків, особливо у сфері конфіденційності інформації.

Багато країн здійснюють дії щодо деофшоризації вітчизняних компаній.

До таких дій можна віднести створення ФАТФ (Financial Action Task Force on Money Laundering) – групи розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей, амністування вивезених капіталів, прийняття законодавчих актів щодо цієї проблеми, обміну інформацією міжурядовими організаціями тощо.

У США запроваджено закон «Про оподаткування іноземних рахунків» (Foreign Account Tax Compliance Act – FATCA).

В цілому, вплив офшорних зон на світову економіку дуже велике, що доводиться величезною концентрацією капіталів у них.

Багато компаній використовують офшорні зони для уникнення податків, приховування прибутку, проте сюди ж стікаються капітали кримінального походження, а також відбувається спонсорвання тероризму, що змушує світову громадськість вживати заходів щодо посилення прозорості офшорних зон.

Для успішної боротьби з відмиванням грошей та витоком капіталів проведено систематизацію заходів, на яку міжнародній громадськості необхідно звернути увагу та вжити таких заходів:

- удосконалення системи фінансового контролю для звуження сфери тіньової економіки;
- розробка нових та вдосконалення існуючих нормативно-правових актів, що визначають відповідальність осіб, причетних до легалізації незаконно отриманих доходів;
- зміцнення співробітництва між країнами для більш ефективного розшуку, конфіскації та репатріації незаконно отриманих та виведених за кордон коштів;

- виділення конкретного кола суб'єктів, в обов'язки яких має входити протидія легалізації капіталів, отриманих злочинним шляхом та виведених із країни;
- вдосконалення та створення нових методів та способів виявлення та розслідування адміністративних та кримінальних справ даної категорії;
- створення спеціалізації арбітражних органів з розгляду справ цієї категорії;
- формування загальнодержавної системи навчання фахівців у сфері боротьби з відмиванням коштів;
- розвиток професійної перепідготовки осіб, які беруть участь у протидії легалізації злочинно одержаних доходів;
- розробка програм підвищення кваліфікації судових органів з питань розгляду справ, пов'язаних із легалізацією незаконних грошових коштів;
- формування системи статистичної звітності компетентних органів з приводу виявлення, розслідування та розгляду злочинів цієї категорії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про порядок встановлення уповноваженими банками кореспондентських відносин з банками-нерезидентами, зареєстрованими в державах та на територіях, що надають пільговий податковий режим та (або) не передбачають розкриття та надання інформації під час проведення фінансових операцій (офшорних зонах) –

URL: http://cbr.ru/press/PR.aspx?file=030917_1541_1317-u.htm

2. Баронов, В. І. Вільні економічні та офшорні зони (Економіко-правові питання зарубіжної та української практики): навч. Посібник, М.: Магістр: ИНФРА-М, 2013, с. 560

3. Басова, С. А. Деофшоризація української економіки: *Вісник КемДУ*, 2014, № 4 (60), с. 237–241.

4. Богданова, О. С. Новели українського законодавства про офшорні зони: *Досягнення вузівської науки*, 2015, № 15, с. 86-89.

5. Бусарєва, Т. Г. Особливості офшоризації глобальної економіки: *Молодий учений*, 2014, № 12 (15), с. 80-84.

6. Володимирова, М. П. Сучасні реалії застосування офшорів як методу міжнародного податкового планування: *Вісник державного університету*. Серія 5: Економіка, 2014, № 2 (120), с. 146-151.

7. Григор'єва, Ю. П. Роль міжнародних економічних організацій у вирішенні проблем деофшоризації у зарубіжних країнах: *Вісник ГУУ*, 2016., № 9., с. 69–74.

8. Живихіна, О. С. Напрями та механізми функціонування офшорних зон як методу міжнародного податкового планування: *УЕКС*, 2011, № 34, с. 153-158.

9. Забурська, А. В. Проблема використання офшорних зон: *Молодь та наука: збірник матеріалів X науково технічної конференції*, 2014, с. 125-131.

10. Антологія офшорів: путівник український офшорній павутині URL: https://voxukraine.org/longreads/panama/index_ua.html.

11. Калабеков, І. Г. Українські реформи у цифрах та фактах, 2008-2016: *Український вісник*, 2016, с. 876
12. Карпов, О. С. Участь України у міжнародному співробітництві у сфері протидії легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом. Регулювання діяльності офшорних центрів, Прогаляни у українському законодавстві, 2011, № 5, с. 266–269.
13. Королюк, Т. Д. Регулювання діяльності офшорних компаній: міжнародно-правовий аспект: Сучасні наукові дослідження та інновації, 2014, № 2, с. 54–66.
14. Красавін, І. В. Офшори як недержавні актори світової політики / І. В. Красавін: *Вісник МДІМВ університету*, 2014, № 2 (29), с. 62-67.
15. Кузнєцов, А. В. Вивіз капіталу ТНК: причини домінування Великої Європи: *Вісник*, 2013, № 4 (31), с. 92-97.
16. Леоненко, Н. Нові правила та перспективи КІК. - URL: <https://offshorewealth.info/offshore-legislation-acts/new-rules-and-perspectives-cfc>
17. Матусевич, О. П. Офшорні зони: історія, тенденції розвитку та вплив на українську економіку: *Вісник Міжнародного інституту економіки та права*, 2014, № 1 (10), с. 37-48.
18. Мойсейчик, Г. І. Архітектоніка глобальної системи фінансових центрів / Г. І. Мойсейчик // *Проблеми сучасної економіки*, 2012, № 1, с. 97-101.
19. Орешкін, В. А. Міжнародний офшорний бізнес / В. А. Орешкін, Ю. А. Савінов, А. К. Марков, А. В. Хвальневич, Д. В. Скоморохов: *Зовнішньо-економічний вісник*, 2015, № 6, с. 84–99.
20. Панова, Г. С. Деофшоризація як фактор розвитку національної економіки, Г. С. Панова, І. Б. Туруєв, І. З. Яригіна: *Вісник*, 2014, № 2 (35), с. 102–112.
21. Полежарова, Л. В. Деофшоризація української економіки /Л. В. Полежаєва: *Економіка. Податки Право*, 2014, № 2, с. 100–105.
22. Позитивні та негативні сторони офшорного бізнесу, URL: <http://ecouniver.com/792-polozhitelnye-i-otricatelnye-storony-ofshornogo.html>

23. Баула О., Сачук. А. Особливості еволюції офшорних зон в умовах глобалізації економіки, Баула О., Сачук. А.: *Економіст №1*, 2012, № 1, с. 16-18.

24. Романичева, Ю. С. Офшори. Політика держави, спрямовану боротьбу з негативними проявами офшорів, Ю. З. Романичева, Р. Є. Шалдіна: *Успіхи у хімії та хімічної технології*, 2012, № 8 (137), с. 96–100.

25. Руйга, І. Р. Міжнародне та національне регулювання офшорного бізнесу в умовах глобалізації світової економіки, І. Р. Руйга, А. С. Шрейдер, *Концепт*, 2015, № 5, с. 161–165.

26. Русакова, І. Г. Деофшоризація Української економіки: огляд основних концепцій, І. Г. Русакова, К. В. Аракелян: *Економіка. Податки Право*, 2015, № 2., с. 107-111.

27. Вергун В. А. Ступницький О. І. Глобальний рівень регулювання практики створення і діяльності офшорних зон і територій, Проблеми розвитку зовнішньоекономічних зв'язків та залучення іноземних інвестицій: регіональний аспект, Донецьк: ДНУ, 2013, с. 60-65.

28. Старостіна, М. І. Офшорний бізнес у сучасному світі / М. І. Старостіна // *Зовнішньоекономічний вісник*, 2014, № 6., с. 65-80.

29. Трифонова, І. В. Офшори в наші дні: проблема відтоку капіталу / І. В. Трифонова // *Економіка, управління, фінанси: матеріали IV Міжнар. наук. конф.* 2015, с. 61–64.

30. Туруєв, І. Б. Офшори гальмо розвитку або економічна необхідність / І. Б. Туруєв // *Вісник*, 2014, № 1 (34), с. 136–140

31. Хейфец, Б. А. Офшорні юрисдикції у глобальній та національній економіці, М.: *Економіка*, 2008, 335 с.

32. Є. В. Онікова, Хрисєва, А. А. Роль офшорних центрів у фінансовій діяльності ТНК та ТНБ: *Вісті ВолгДТУ*, 2014, № 11 (138), с. 24-27.

33. Чомаєва, М. Х. Проблеми контролю офшорного бізнесу: *Kant*, 2014, № 2 (11), с. 25–27.

34. Чугунов, В. І. В. В. Начаркін, О. В. Захаров, Офшорний бізнес в Україні та за кордоном: проблеми та шляхи їх вирішення, *Інноваційна наука*, 2016, № 6-1. с. 283–288.

35. Шексон, Н. Люди, які збагатили світ, 200 с.
36. Шелепов, В. Г. Деофшоризація та сталий розвиток економіки: податкові та фінансові інструменти: *Простір економіки*, 2013, № 4-3, с. 247–252.
37. Ширяєв, Р. В. Офшорні центри як один із видів вільних економічних зон, *Бізнес у законі: Економіко-юридичний журнал*, 2013, № 1., с. 284-287.
38. Ярцева, Н. М. План BEPS: нові правила адміністрування трансфертного ціноутворення / Н. М. Ярцева, Є. В. Горовой // *Зовнішньоекономічний вісник*: 2016, № 10, с. 93–103.
39. Improving Global AML/CFT Compliance: on-going process – 2016 – 21 October. – URL: <http://www.fatf-gafi.org/publications/high-riskandnon-cooperative-jurisdictions/documents/fatf-compliance-october-2016.html>
40. Волкова Ю.А. Розвиток офшорних центрів у системі міжнародного бізнесу: Формування ринкових відносин в Україні, 2013, №1. – с. 43-48.
41. Іщенко В. В. Податкова складова фінансової безпеки держави / В.В. Іщенко: *Вісник економіки транспорту і промисловості*, 2012, № 37, с.35-40.
42. Косе Д. Д. Місце правового режиму оподаткування офшорної території у сфері регулювання економічних відносин: *Часопис Київського університету права*, 2017, № 1, с. 18—23.
43. З історії "офшорів" або яка була тіньова економіка раніше URL: <https://homsk.com/martin/iz-istoriiofshorov-ili-kakaya-byla-tenevaya-ekonomika-ranshe>
44. Луценко І. С. Методичний підхід до оцінювання рівня податкової безпеки держави / І. С. Луценко // *Науковий вісник Херсонського державного університету*, 2015, № 12, с. 159-163.
45. О. М. Мозговий, Т. Є. Оболенська, Т. В. Мусієць та ін., *Міжнародні фінанси: Навч. посіб.*– К.: КНЕУ, 2005. – 557 с.
46. Москаленко, Н. В. Проблеми, зумовлені функціонуванням офшорних юрисдикцій, та шляхи їх розв'язання, 2009, № 10, с. 117-121.
47. Луцишин З.О., Мехтієв Є.О. Офшорні фінансові центри у глобальному русі капіталів: *Міжнародна економічна політика*, 2017, 2 (27), с. 62—94.

48. Нешко Р. М., Матвійчук В. І., Податкова безпека держави як запорука стабільної фінансової безпеки України: *Вісник студентського наукового товариства ДонНУ імені Василя Стуса*, Том 2, №8, 2016.

49. Череп А. В. Особливості розвитку офшорного бізнесу в Україні: *Економіка та держава*, 2014, № 6, 21—30

50. Cassard M. The Role of Offshore Centers in International Financial Intermediation, M. Cassard: *IMF Working paper*, 2014, № 107, pp. 22-32.

51. Neshko R. The concept of national financial security and methods of its evaluation / R. Neshko, V. Matviychuk: *Economic and Law Paradigm of Modern Society*, 2016, P. 84-93.

52. Swiss national bank offers a negative interest, 2017, P. 20.

53. The Global Financial Centres Index 24 September 2018, P. 14-15.

54. Дугієнко Н. О., Кісенко О. А., Вплив офшорних зон на світову економіку: *Вісник Запорізького Національного Університету*, 2022

55. Дугієнко Н. О., Кісенко О. А., Офшорні зони як нелегальний спосіб виведення коштів, II Міжнародна науково-практична конференція “Глобальна безпека та асиметричність світового господарства в умовах нестабільного розвитку економічних систем”, 29 листопада 2022 року

ДЕКЛАРАЦІЯ
АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ
ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ ЗНУ

Я, Кісенко Олександра Андріївна, студентка 2 курсу, форми навчання заочної, факультету економічного, спеціальності міжнародна економіка, адреса електронної пошти sweettranslate21@gmail.com, підтверджую, що написана мною кваліфікаційна робота на тему «Міжнародний офшорний бізнес: особливості розвитку та регулювання» відповідає вимогам академічної доброчесності та не містить порушень, що визначені у ст. 42 Закону України «Про освіту», зі змістом яких ознайомлений/ознайомлена;

- заявляю, що надана мною для перевірки електронна версія роботи є ідентичною її друкованій версії;

- згоден на перевірку моєї роботи на відповідність критеріям академічної доброчесності у будь-який спосіб, у тому числі за допомогою Інтернет-системи, а також на архівування роботи в базі даних цієї системи.

Дата _____ Підпис _____ Кісенко О.А.

Дата _____ Підпис _____ Дугієнко Н.О.